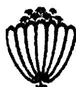
# గబ్బిలము

## మొదటి భాగము

రచయిత

కవికోకిల, కవితావిశారద, ఉభయభాషాప్రవీణ

జి. జాషువకవి.



—: సోల్ ఏజంట్లు :—

వేంకట్రామ అండ్ కో.,

బెజవాడ - మద్రాసు

1946

 [వెల రు 1—0—

పునర్ముద్రణము
౧౦౦౦ ప్రతులు
25—11—1946



వేంకట్రామ్ పవర్ ప్రెస్,
పవరుపేట :: ఏలూరు.

# అంకితము

ఘనతఁ జెందిన మూఁడు వన్నెల పతాకఁ గేలఁ గీలించి,
జీవన సర్వస్వము దేశమాతృచరణద్వంద్వంబున నిల్పి యీ
తనుఁగుఁ గడ్డ ప్రశంస లందిన యశోబ్ధీ! చంద్రమౌళిప్రభూ
అనుకంపఁ గొను మస్మదీయ కృతికన్యఁ గూర్మి దేవేరిగఁ.

ఈకృతి నీభుజార్గళము నెక్కి వసించి యనంత గౌరవ
శ్రీకి నివాసమై తనివిఁ జెందె శ్రమంబు ఫలించె సాహితీ
లోకశరణ్య! త్యాగిజనలోకశిరోమణి! సత్కవి ప్రశం
సా కమనీయ గీతముల స్నానము సేయుము దీనబాంధవా!

చవులఁ జిమ్మెడు దేశభాషల సమాశ్వాసించి పోషించు భూ
ధవు లెల్లఁ గతియించినారు, పరవిద్యాభోగినీ కన్యకల్
చెవులం బిండ నటించు నేల నకటా! జీవచ్ఛవంబైన యి
క్కవితాధేనువు పిండునే మధురదుగ్ధంబుఁ బ్రసిద్ధంబుగఁ.

చల్లగ బోర్డు పాలనము సల్పుచు ధర్మపథానఁ బోవు నీ
వల్ల సుఖింపఁ జొచ్చినది పాలితవర్గము త్యాగమూర్తి! యు
త్ఫుల్లయశస్క! నీమధురమోహనమైన భుజాంతరంబు, మా
పిల్లకు ముద్దరాలికి లభించుట భాగ్యముగాఁ దలంచెదఁ.

ధీసము పేత్కడై ఖదరు దీక్ష వహించిన దూత, శాంతి స
న్న్యాసి యనుజ్ఞలో మెలగు త్యాగివి, భోగ విసర్జనంబు న
భ్యాసము చేయునట్టి గుణవంతుఁడ వీ వటువంటివారి సా
వాసము కాంక్షనీయము ధ్రువంబు నవీన కవీంద్ర కోటికిఁ

పయనించితివి కళాభ్యసనంబు కామించి
తెలవారి పాశ్చాత్య దేశములకు
వహించితివి బోర్డుపాలనాభారంబు
గుజరాతు కోమటి కోర్కెమీఁద
ధృతి నొసంగితివి జాతీయసంస్కారంబు
పిడికెడు సభ్యతా వేతనంబు
గడియించితివి విదగ్ధజ్ఞాన విత్తంబు
మునిముని మీసంబు మొలుచునాఁడు

సాధనము చేసినావెట్టి శాస్త్రమునకు
మనసునొవ్వని మధుర సంభాషణంబు
శాంతిసైనిక ! భవదీయ సచ్చరిత్ర
తెనుఁగు తల్లికి మెఱుఁగు గుందనపుఁ దొడవు.

జి. జాషువ.

# విజ్ఞప్తి

సహృదయులారా!

కాళిదాసుని మేఘసందేశము మనస్సులో నుంచుకొని నే నీకావ్యమును రచించితిని. గ్రంథనామము గబ్బిలము. శ్రోతల కిది కటువుగాఁ దోఁపవచ్చును. కాని యిందలి కథానాయకుఁడు ప్రణయసందేశము నంపును. ఇతఁడంపునది తుక తుక నుడుకు నశ్రు సందేశము. అతని శిక్షాకాలపరిమితి యొకసంవత్సరము. ఇతని శిక్ష ఆజన్మాంతము. తరతరములు దీని కవధిలేదు. అతఁడు మన్మథాగ్నితప్తుఁడు. ఇతఁడుక్షుధాగ్నిపీడితుఁడు. ఇరువురిలో నితఁడు దయనీయుఁడు.

'నాదు కన్నీటి కథ సమన్వయము సేయ
నార్ద్రహృదయంబుఁ గూడ కొంతవసరంబు'

అని యితఁడు వాపోవును. కులీనులగు రాజులకువలె హంసములు, చిలుకలు మున్నగు నుత్తమపక్షిదూత లితనికిఁ జిక్కుటఅసంభవము. కావున నిట్టిడుల జీర్ణకుటీరములలో నిరంతరము దర్శనమిచ్చు గబ్బిలము నితనికి సందేశహారిగాఁ బరిగ్రహించితిని. రసజ్ఞుల కిందలి యౌచితి సులభగ్రాహ్యము. ఇంటఁ బ్రవేశించి దీప మార్పిన గబ్బిలమును జూచి తన కన్నీటి కథ నీశ్వరునితోఁ జెప్పుమని వీఁడు ప్రార్థించెఁ గాని నిజమున కతని యుద్దేశ్యము దేశారాధన. కైలాసయానమునకు నా పన్నిన త్రోవ కొంతవక్రతకు గుఱియైనది. ఇది దోషము కాదనుకొందును. ఈ కృతి రసజ్ఞులోకాదరణ నందిన నా శ్రమ ఫలోన్ముఖము కాఁగలదు.

నే నీ గ్రంథమును ముగించు నవసరము దైవవశమున గుంటూరు జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారును, దేశభక్తులును, కళాభిమానులు నగు మ. రా. రా. శ్రీ కల్లూరి చంద్రమౌళి చౌదరిగారు మా యూరు దయచేసి

గ్రంథము సామూలాగ్రముగా విని పతిత్వము వహించుట కంగీకరించుట నా యదృష్టము. వారికి నా నమస్కారసహస్రములు. ఈ విషయమున నన్ను ప్రోత్సహించిన జిల్లా కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటు గారగు మా. రా. రా. శ్రీ మంతెన వేంకట్రాజు గారికి వందన సహస్రము లర్పించుచున్నాను. గ్రంథముద్రణ కార్యభారమును వారు వహించి చేసిన యుపకృతి మరువరానిది. వారికి నేను కృతజ్ఞుడను. మఱియు నడిగినంతనే సంతోషముగా నంగీకరించి యిందలి చిత్తరువులను వ్రాసి యిచ్చిన శ్రీయుతులు పొట్లూరి హనుమంతరావుగారు నాకు స్మరణీయులు. ఈ సందర్భమున వారి సహజచిత్ర రచనాకౌశల్యము నుగ్గడించుట అప్రస్తుతము కాదనుకొందును. వీరి జన్మస్థలము వినుకొండ. వీరు నిరాడంబరులు. మిత భాషులు. చిత్రలేఖనము వీరి సొమ్ము. వీరి బొమ్మలలో జీవకళ యుట్టిపడుచుండును. కవి కలమువలె వీరి కుంచె సూక్ష్మాతిసూక్ష్మములగు విశేషములను తీర్చి దిద్దుటలో దక్షమైనది. వీరు 'కొమరుబాలెంత' 'గరళ భిక్షువు' మొదలయిన చిత్రములను వ్రాసి భారతీపత్రిక నలంకరించి ఆంధ్రుల మన్నన లందినవారే. కష్టమునకుఁ దగినఫలములేక కళలు రాణింపవు కదా? వినుకొండ వంటి మారుమూలలం బ్రకాశించు నిట్టి రత్నము నిప్పటికేనియు గుర్తించుచోఁ దెల్పువారు నిందార్హులు కారని నాయూహ.

గ్రంథకర్త

# గబ్బిలము

చిక్కిన కాసుచే దనివిఁ జెందు నమాయికుఁ డెల్ల కష్టముల్
బొక్కెడు బువ్వతో మఱచిపోవు క్షుధానల దగ్ధమూర్తిన
ల్దిక్కులుఁగల్గు లోకమున దిక్కరియున్న యరుంధతీ సుతుం
డొక్కఁడు జన్మమెత్తి భరతోర్వరకుం గడగొట్టు బిడ్డఁడై.

పూపవయస్సులో వలసపోయిన చక్కని తెల్గు కైతకున్
బ్రాపక మిచ్చినట్టి రఘునాథనృపాలకుఁ డేలియున్న తం
జాపురి మండలంబునకుఁ జక్కఁగ దక్షిణభాగ భూములన్
గాపురముండె నప్పరమగర్భదరిద్రుఁడు నీతిమంతుఁడై.

ముప్పు ఘటించి వీని కులమున్ గలిమిన్ గబళించి దేహమున్
పిప్పియొనర్చు నీ భరతవీరుని పాదము కందకుండగాఁ
జెప్పులు గుట్టి జీవనము సేయును గాని నిరాకరింప లే
దెప్పుడు నప్పు వడ్డది సుమీ భరతావని వీని సేవకున్.

వాని ఱెక్కల కష్టంబు లేనినాఁడు
సస్యరమ పండి పులకింప సంశయించు,
వాడు చెమ్మటలోడ్చి ప్రపంచమునకు
భోజనముఁ బెట్టు వానికి భుక్తి లేదు.

వాని తలమీఁద బులిమిన పంకిలమును
గడిగి కరుణింపలేదయ్యొ గగనగంగ
వాని నైవేద్యమున నంటు వడిన నాఁడు
మూఁడు మూర్తులకును గూడఁ గూడు లేదు.

పాముకుఁ బాలు, చీమకుఁ బంచదార
మేపుకొనుచున్న కర్మభూమిం జనించు
ప్రాక్తనంబైన ధర్మదేవతకుఁగూడ
నులికి పడు జబ్బు గలదు వీఁ డున్నచోట.

వాని నుద్ధరించు భగవంతుఁడే లేఁడు
మనుజుఁ డెట్లు వానిఁ గనికరించు
వాఁడు జేసికొన్న పాపకారణ మేమొ
యింతవఱకు వాని కెఱుక లేదు.

ఆ యభాగ్యుని రక్తంబు నాహరించి
యినుపగజ్జల తల్లి జీవనము సేయుఁ
గసరి బుసకొట్టు నాతని గాలిసోఁక
నాల్గు పడగల హైందవ నాగరాజు.

కులములని నేను కొడుకులఁ బుట్టించి
యీ - యఖాతమందె త్రోయవలెనె
భార్యయేలఁబుట్టు బానిసకని వాఁడు
జరుపసాఁగె బ్రహ్మచర్య దీక్ష.

ఉదయమాది రక్తమోడ్చి కష్టముఁ జేసి
యినుని సాగనంపి యిల్లు సేరి
యున్న గంజిఁ ద్రావి యొక్కనాఁ డాపేద
ప్రక్కమీఁద మేను వాల్చి యుండె.

భూనభముల క్రొంజీఁకటు
లేనుఁగునకు మదము వోలి యెసక మెసఁగ సం
ధ్యానాట్యకేళి మాని మ
హానటుఁడు శివారవముల నారంభించెన్.

ముక్కు మొగమున్న చీఁకటి ముద్దవోలె
విహరణము సేయసాఁగె గబ్బిల మొకండు
దాని పతనానిలంబున వాని చిన్ని
యాముదపు దీప మల్లన నాఱిపోయె.

తిల్లిక నాఱిపి దయ్యపుఁ
బిల్లవలెం దిరుగుఁ దబిసిపిట్ట నరయుఁగాఁ
బల్లవితమయ్యె నాతని
యుల్లంబునఁ గ్రొత్తకొత్త యూహాంకురముల్.

చెలిమిన్ బక్షికి విన్నవించుకొనఁ జొచ్చెన్ స్వీయవృత్తాంతము
మ్మలికన్ గందిన నెమ్మనంబున మదోన్మత్త ప్రపంచంబులోఁ
బులుఁగుం బుట్రలుఁగాఁకఁ బేదలకునాప్తుల్ జుట్టపక్కంబులున్
గలరే! వాని కవోష్ణబాష్పములు వ్యాఖ్యానించెఁ జక్రాంగనల్.

ప్రవిమల దేవతాభవన వాసముచేయుచు మమ్ముఁవంటి మా
నవులకు లేని గౌరవమునం దులఁదూఁగెదు గబ్బిలాల రా
ణివిగద నీవు, స్వాగతము నీకు, శుభంబకదమ్మ నీ తనూ
భవులకుఁ దల్లక్రిందుల తపంబులకున్ గుడి గోపురాలకున్

గాఢనిద్రావలంబియై కన్నుమూసి
తొమ్మిదలము మేను మఱచిన కాళరాత్రి
నా గృహంబున వెదకుచున్నా వదేమి
దొరకదిచ్చట నానంద కిరణ లవము.

నిన్ను బహిష్కరించు నవనీవలయం బిది యంటరాని వాఁ
డున్న నిషిద్ధగేహము సహోదరి, నీవు సమస్త దేవతా
సన్నిధి నారగింతువు ప్రసాదము లంతటి పుణ్యురాల వై
యన్నము లేని పేదల గృహంబులు సొచ్చితి వేల బేల వై.

హృదయము లేని లోకమునుమీ యిది మాపులఁబశ్చిమంబుగా
నుదయము తూర్పుగా నడచుచుండు సనాతనధర్మ ధేనువుల్
పితికిన పాలు పేదకు లభింపవు శ్రీగలవాని యాజ్ఞలోఁ
బెదవిఁ గదల్పఁజాల రరవిందభవప్రముఖామృతాంధసుల్.

ప్రతిమల పెండ్లి సేయుటకు వందలు వేలు వ్యయించుగాని దుః
ఖితమతులైన పేదల పకీరుల శూన్యములైన పాత్రలన్
మెతుకు విదల్ప దీ భరత మేదిని ముప్పదిమూడుకోట్ల దే
వత లెగవడ్డ దేశమున భాగ్యవిహీనుల క్షుత్తు లాఱునే.

పరమార్థంబులు బోధసేయుదురు లోభస్వాంతులై నిత్యమున్
గురువుల్ ముక్కుకుసూటిగాఁదగులు యుక్తుల్ పన్ని కైవల్యపుం
దెరువుల్చూపి మహాపరాధివనుచున్ దీర్మానముల్ సేయుచుం
దురు వేదాంతరథంబు సాగదనుకొందున్ నేను లేకుండినన్.

ఒగి సంసారము దిద్దికొంచుఁ గర మత్యుచ్చస్థితిం బోఁగుచుం
బగలెల్లన్ మునివృత్తినుండి యనుకంపన్ శర్వరీవేళలన్
వగలందూలు దరిద్రమూర్తుల సమాస్వాసింప నేతెంచితే
ఖగసన్యాసిని! యర్హురాల వకలంకంబైన మర్యాదకున్.

గిరుల గుండెలు కరఁగి నిర్ఝరములట్లు
లుబుకుచున్నవి దిశల నన్నాఆశింపఁ
బత్కికళ్యాణి! సోదర ప్రజలకండ
నిర్గమించెనె యొక్క కన్నీటిచుక్క.

చుట్టూ లేగడ వాలఖిల్యు లిన తేజుల్ యోగవిద్యానిధుల్
పుట్టందాపసు లార్ద్రచిత్తులు మహాత్ముల్ వైన తేయస్తుతిన్
జెట్టుం గొమ్మఁ బరిత్యజించిన పర(శ్రేయస్సుఖాకాంక్షు లో
పిట్టా! నీకు నమస్కరించెదను నా విజ్ఞప్తి నాలింపవే.

ఈ ప్రశాంతరాత్రి యెల్ల లోకంబును
బుజ్జగించి నిద్రఁ బుచ్చుకొనియె
నౌషధంబు లేని యస్పృశ్యతాజాడ్య
మందభాగ్యు నన్ను మఱచిపోయె.

కర్మసిద్ధాంతమున నోరు కట్టివేసి
స్వార్థలోలురు నాభుక్తి ననుభవింత్రు
కర్మమన నేమొ, దానికీ కక్షయేమొ,
యీశ్వరుని చేత బుజువు చేయింప వమ్మ.

ఆలయంబున నీవు వ్రేలాడు వేళ
శివుని చెవి నీకుఁ గొంత చేరువుగ నుండు
మాని ఖగరాజ్ఞి! పూజారి లేనివేళ
విన్నవింపుము నాదు జీవిత చరిత్ర

గబ్బిలము

ఆపూజారులు విన్న నీకగును ప్రాయశ్చిత్త మీశానుఁడున్
గోపించున్ వివరింప నేమిటికి నీకుం బొమ్మ వార్ధక్యమున్
దాపై పెంజెడ దెల్లనై నది నిశీథస్త్రీకి నా ఖేటక
వ్యాపారంబుముగించి నీపొరుగుగూబల్ గూండ్లకుం బోయెడిన్

పసమించు నీగరుత్తుల
విసరి శ్రమంబడపి నన్నుఁ బ్రేమించిన నీ
యసహాయోపకారమునకుం
బసదన మిడలేక నే ఋణస్థుఁడ నైతిన్.

నీ నమస్కారముల నిక్కినిక్కి నడువఁ
బక్షిణీ! నాకు నుద్యోగబలము లేదు
మెచ్చఁదగు నీకళాశక్తి మచ్చరింప
ఖగసతీ! నాకుఁ గులము యోగ్యతలు లేవు.

స్వార్థమున నిన్నుఁ గొలిముట్టువలె గణింపఁ
గడుపునిండిన భాగ్యవంతుఁడను గాను,
దోషములు సూపి నీకు నీతులు వచించి
దొరతనము సేయఁగా మతస్థుఁడను గాను.

మృగపక్షిత్వ విచిత్రధర్మములు మూర్తిఁ దాల్చియున్నట్టినీ
మొగముం జూడదు లోక మట్టి శకునంబుల్ ప్రాతపట్టింపులు
న్దగవీ పేదకు రమ్ము గబ్బిలపుచానా! నాదు సాంత్వంబులో
దిగులుంబాపి పినాకపాణి కొక సందేశంబు నందింతువా?

ధర్మమునకుఁ బిరికితన మెన్నఁడును లేదు
సత్యవాక్యమునకుఁ జావులేదు
వెఱవనేల నీకు విశ్వనాథుని మ్రోల
సృష్టికర్త తాను సృష్టి నీవు.

నరునకుఁ జేరరాని సదనంబున వాసముసేయు నీశ్వరే
శ్వరునకు నా నమస్కృతు లుపాయన మిమ్మొకవేళఁ గారణాం
తరముల వెండి పర్వతమున న్నివసించుచు నున్నఁ బక్షిసుం
దరి ! యొకపూట యానమకదా ! యిది నీకుఁ బరోపకారిణీ!

గౌరీనాథుఁడు కాశికిం జనెడు మార్గంబందు రా మేఘపుం
జాలిన్ జుక్కలతోఁట నాటుకొని మింట న్నీకుఁ గన్పట్టునా
దారిం బొమ్మొకవేళఁ జూచెదవు భూతస్వామిని న్నీకుఁ జ
త్వారం బేర్పడి దారిఁ దప్పెదవుగాదా! భానుఁడే తెంచినన్.

ఛత్రముల వంటి నీలి పక్షములు విచ్చి
నీవు బ్రహ్మాండమునఁ బయనించు వేళఁ
జిత్తజిల్లుల ముమ్మాయి ముత్తియములు
జలధరస్వామి నీమీఁదఁ జల్లఁగలఁడు.

మొలక సంధ్యారాగమునఁ గెంపు లెగఁ జిమ్మఁ
జరమాచలంబునఁ జరణమూఁది
సెలయేటి నీట నీఁతలు గొట్టి విహరించు
మరుదంకురముల సన్మాన మంది
కొండకొమ్మల నెదుర్కొని తుత్తునియ లైన
తోయదమ్ముల మీఁద దుఱఁగలించి
కలహంస పొదిగి పిల్లలుసేయు మిన్నేటి
జాంగలంబుల మీఁద సంచరించి

చిలుక లెంగిలింపఁ జిటిలి తేనియలూరు
స్వాదుఫలము లెలమి నారగించి
కొన్నినాళ్ళపాటు కుటిల సంసారంబు
దిగులు మఱచి రమ్ము ఖగ వధూటి.

సాత్వికాహారిణీ తపశ్చర్య కతన
నీ మనంబున జాలివెన్నెల రహించు
నాదు కన్నీటి కథ సమన్వయము సేయ
నార్ద్రహృదయంబుఁగూడఁ గొంతవసరంబు.

బిడ్డలఁగని పాలిచ్చెడు
దొడ్డతనంబున్న పుల్గుదొరసానివి, నా
కడ్డుపడ దిగిన వేలుపు
గిడ్డివి నా మనవి నాలకించెదవు గదా !

నీయౌదార్యగుణంబు మెచ్చెదరు సందేహంబు లేకుండఁగా
నాయుష్మంతులు నీ కుమారులు మగం డంగీకృతిం జూపి, నీ
వాయెత్తైన నగంబు కొమ్మల విహాయస్కేళిన్ నావాసమం
దూయేలూగి కృతార్థురాలవయి రమ్మో పుల్గు పుణ్యాంగనా !

పక్షిసుందరి నీ చిన్నికుక్షి నిండ
నిన్ని నీరంబుఁ బలహార మున్నఁ జాలు
నెన్ని దేశాలు తిరిగిన నేమి నీకు
నీవు నావలెఁ బుట్టుబానిసవు కావు.

తడవైనన్ గుడి గోపురంబులను సందర్శించుచుం బొమ్ము నీ
కడవుల్ కొండలు నడ్డు సేయవు గదమ్మా! వ్యోమయానంబునన్
సుడిగాల్పు ల్సెలరేఁగినన్ నిలువవచ్చుం ధర్మసత్రాలలోఁ
బిడుగుల్ వడ్డఁ బ్రవేశయోగ్యతలు పాపి న్నాకు లేవచ్చటన్.

అందందు ఫలవనంబుల
విందుగుడుచు చల్ల నల్ల విశ్రామ మణీ
మందిరముల నిద్రించుచు
ముందుకుఁ జనఁ దోఁచు నెన్నొ పుణ్యస్థలముల్.

కొమరారు దంజనగరము
సమీపమునఁ గలదు తెలుఁగు సౌరభ్యంబుల్
గమగమ వలచిన చోటది
యమరున్ రఘునాథరాజు నాస్థానంబున్.

కృష్ణరాయలవారి యెడఁబాటు చీఁకట్లు
ముసరి దిక్కులలోన మసలువేళ
భూరి వాఙ్మయలక్ష్మి దారిబత్తెము తోడఁ
దంజాపురము వంకఁ దరలువేళ

వేంకటకవి తెల్గు పంకేరుహాక్షికి
శ్లేషోక్తు లలవాటు సేయువేళఁ
బచ్చపచ్చని ముద్దుపళని ముద్దులకైత
శృంగార రసము వర్షించు వేళఁ

మువ్వగోపాల దేవుని పూజసేయ
ఘనుఁడు క్షేత్రయ కల మందుకొనిన వేళ
నవరరాయలు రఘునాథ నృపతి విభుఁడు
కట్టుకొన్నాఁడు సత్కీర్తి కుట్టిమంబు.

తను పుష్పంగ సరస్వతీమహాలు సందర్శించి తంజాపురీ
మనుజాధిపుల యోలగంబును పరామర్శించి పొ మ్ముత్తరం
బునకున్ ద్రావిడభూములం గడచి పోఁబోఁదోఁచెడిన్ వాఁడు వా
ఆనిశౌర్యంబుసుమించుఁ దెల్గు పొలిమేరల్. నేత్రపర్వంబుగన్.

యతియుం బ్రాసయులేని సంస్కృతకవిత్వారణ్యమందున్న భా
రతవేదానఁ బదేనుపర్వముల కాంధ్రత్వంబు నేర్పించి శా
శ్వతుఁడై పోయిన తిక్కయజ్వకు నివాసంబైన నెల్లూరికిన్
నతులర్పింపుము స్నానమాడు మతి గణ్యంబైన పెన్నానదిన్.

ఒకపల్కు జాణతనమున
సకియలు నెల్లూరిసీమ సత్కవివరులం
దికమకలు పెట్టఁ గలరని
పుకారు గల దది యబద్ధమో నిక్కువమో.

హంపీక్షేత్రముఁ జూచి పోవలయు నమ్మా తెల్గురాజ్యంపు నై
లింప శ్రీల కొకానొకప్పు డది కేళీరంగ మేతద్రమా
శంపావల్లరు లాటిపోయిన ప్రదేశంబందు నీ బందుగుల్
కొంప ల్గట్టి నివాస ముండెదరు నీకుంగూర్తు రానందముల్

పరదాపద్ధతి మాన్పిరో సిరికిఁ గుప్పల్వోసి యంగళ్ల యం
దురుమాణిక్యము లమ్మినారచట మున్నో పక్షిణీ! మూరు రా
యరగండండు మహేంద్రవైభవముతో నాంధ్రక్షమామండలిన్
బరిపాలించిన నాఁటి పెంపును దలంపన్ మేను గంపించెడిన్.

పగతు రసూయచేతఁ గరవాలములన్ దనువెల్లఁ జెండినన్
జిగిరిచియున్న యుగ్రనరసింహుని భీమదృగంచలంబులన్
బొగలుడి వోవలే దతని ప్రోల నిమేషము నిల్వఁజాలినన్
ఖగపతి! నిన్ను ధైర్యవతిఁగా గణియింతురు వీరయోధులున్.

ఏనికవంటి సానువు గణేశుని నున్నని బొజ్జమీఁదఁ గా
లూనఁగ లేదు తుమ్మెద, తదుజ్జ్వలశిల్ప మఖండ తుంగభ
ద్రానది కప్పగించుకొని దద్దమ్మైన తెలుంగువారి వి
ద్యానగరాన జిందుమొక యశ్రుకణంబు నుపాయనంబుగన్.

సరసుఁడు కృష్ణభూవిభుఁడు స్వారియొనర్చిన పారసీహయమూ
దొరల ఖురాగ్రహల్యలను దున్నిన భూములలోన నాంధ్రసుం
దరు లొకనాఁడు నాటుకొనినారు దిగంత జయప్రరోహముల్
గరిసెల నించినారు రురువుగా ఫలియించిన సుప్రతిష్ఠలన్.

మూరురాయరగండఁ డూరేగ డీనాఁడు
విద్యానగర రాజవీథులందు
మేలైన పట్టుడేరా లెత్తరీనాఁడు
పారసీక గుఱాల బేరగాండ్రు
ఇనుపరోకళ్ళ సాధన సేయవీనాఁడు
కొమ్ము నిక్కిన భద్రకుంజరములు
తెలుఁగు స్కంధావారముల నిండ దీనాఁడు
మరఫిరంగుల తెల్లదొరల దండు

మణిమయంబైన యాంధ్రసామ్రాజ్య రథము
భువికిఁ గ్రుంగిన పదియు నాఱవ శతాబ్దిఁ
గృష్ణవిభు వీటఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినది మొదలు
ఋషిఖగాంగన! తెల్లవాఱినది లేదు.

కంచెర్ల శ్రీకృష్ణ గంధర్వుఁ డేలిన
నగరంబు దున్నించి నారు వోసి
వినుకొండ విభుని రాయనిభాస్కరుని కోట
బురుజులూఁపున నేల కొఱగఁ దన్ని
పల్నాటిదొరల శుంభ త్ప్రతాపజ్వాల
సాటికెక్కని నాగులేటఁ గలిపి
వినుతిఁ గాంచిన కొండవీటి సామ్రాజ్యంబు
నుక్కుకత్తుల బావి కొప్పగించి

యుదుకు నెత్తుటఁ జేతులు గడిగికొన్న
కాలపురుషుని పెను దుండగములు గలంచి
మనసు నలిగిన గుంటూరు మండలంబు
నరసి పోవమ్మ జన్మ ధన్యత వహింప.

ప్రొద్దునకు వన్నెఁ బెట్టిన
యిద్దఱు భాస్కరులు పుడమి నేలఁగ సొగసుల్
దిద్దినది మేన, వయసునఁ
బెద్దది గుంటూరుసీమ పెఱసీమలలో.

ఖర్చైపోయెఁ దెలుంగు రక్త మతిలోకస్వచ్ఛశౌర్యంబు సో
దరి! వ్యర్థంబగు కోడిపందెపు తగాదాలందుఁ బల్నాటిలో
నరుదార న్మిము వీలై స్వినోదముగఁ గార్యంపూడి తిర్నాళ్ల త
త్కరవాలంబులుత్రుప్పువట్టియిపుడున్ గల్పించు నారాటమున్.

కృతులందె కృతులొసంగిన
వితరణ రతు లైన కొండవీటి నృపుల యు
న్నతియుం బతనం బిప్పుడు
కృతులై కొండల నలంకరించి జిలించెన్.

విసిగి విరక్తిచేఁ దెలుఁగు వీథులలో నొక పిచ్చివానిగా
మసలిన రెడ్డిరాజు మునిమాన్యుఁడు వేమన యాశుధారగా
విసరిన కావ్యముల్ శ్రవణపేయముగాఁ బ్రతిశబ్దమీనెడిన్
దెసల నలంతి పోలికలఁ దీయఁదనంబున భావసంపదన్

జలదవ్రాతము తోడుగా యనలఁ గృష్ణాతీరదివ్యస్థలుల్
గలయం గ్రుమ్మరి సాగిపొమ్ము కవిలోకబ్రహ్మ నన్నయ్యకున్
నిలయంబై తగు రాణ్మహేంద్రపురికిన్ విద్వత్సభారంజిత
స్థలికిన్ బూర్వచళుక్యభూపతుల రత్నస్థాపితాస్థానికిన్.

ఎచ్చటఁ జూచినన్ బ్రతిపదిందుకళంబలెఁ బచ్చపచ్చగా
రచ్చల కెక్కు గన్నడ సరస్వతి నారసి, మానసంబులో
మచ్చరకించి, నన్న కవి మాన్యుఁడు రాజమహేంద్రునానఁ దా
నిచ్చటఁ జేయిజేసికొనియెన్ బ్రథమాంధ్రకవిత్వ సృష్టికిన్.

రెండున్నర పర్వంబులు
పిండిన రస మొలుకునట్టి పెను జెఱకుగడన్
బాండవుల చరిత నన్నయ
పండించెన్ దెలుఁగులోనఁ బ్రజ్ఞాన్వితుఁడై.

జనవిభుండైన విష్ణువర్ధనుని నాఁటి
గౌతమీగంగ నీకు స్వాగత మొసంగు
వీరమాగాణముల నుద్భవిల్లునట్టి
గఱిక పోచయు నాకర్షకమ కదమ్మ.

తొలి సారంగధరుండు వట్టి యపవాదు నెత్తిపైఁ దాల్చి క
త్తులపాలైన విషాదగాథ వినలేదో నీవు చిత్రాంగి మే
డలలో మూలుగుచున్న విప్పటికిఁ గూడన్ బావురాల్, నీతికిన్
బలియైపోయిన రాజనందనుని దౌర్భాగ్యంబు నూహింపుచున్.

అజ్జాయింతువొ చుట్టుమార్గమని ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరుం
డుజ్జీలేని దయాస్వభావుఁడు ప్రభావోల్లాసి ముప్పొద్దులున్
గజ్జంగట్టిడి నాట్యగాఁడతఁడు సాక్షాత్కారముం జెందినన్
మజ్జాత్యుద్ధరణంబుఁ గల్గఁగల దమ్మా! పొమ్ము సేవింపఁగన్.

సిద్ధంపు లేఁత కస్తురి
ముద్దవనుచు నిన్నుఁ జూచి, ముచ్చటపడి రో
ముద్దియలు ముచ్చటించెద
రొద్దిక శ్రీనాథకవి బహూకరణముగన్.

అరవింద రత్న మండిత
తరంగ రథమెక్కి విభుని దర్శనమునకై
పరువెత్తుచున్న గోదా
వరి తోడుగఁ బొమ్ము దక్షవాటి నగరికిన్.

అమృతమ్ము విషము వాక్కున
నమరిన కవిరాక్షసునకు నావాసంబై
కొమరారు నపర కాశిక
సుమి కడుమహిమాఢ్యమైన చోటది పతగీ.

అల బుస్సీ దొర కొల్లగొట్టిన యనన్యంబైన మా వెల్మవీ
రుల విఖ్యాతపరాక్రమజ్వాలన మూర్పుల్ జిమ్ముచున్నట్టి బొ
బ్బిలి కోటం గని దాటిపొమ్ము చటులావేశంబు దేహంబునన్
మొలుచున్ బొల్చు కవోష్ణ పీరు రుధిరంబున్ జీవనాళంబులన్.

నాయెడ జాలిలేక చరణంబునఁ గత్తులు గట్టి ప్రాణముల్
దీయఁ దొడంగు రాజవితతిం దెలవార్చితిఁ దెల్లవారునే
నాయులివాలకింపని యనంత విభావరులంచుఁ గొక్కురో
కో యని కూయుచున్న దదిగో తొలికోడి బడాయికొట్టుచున్.

పూసపాటివారి ముఖ్యపట్టణమైన
విజయనగరమందు విశ్రమించి
జగము దద్దరిల్ల సకిలించినది తొల్లి
రాయరావు తుల గుఱ్ఱాలదండు.

నీవు బొబ్బిలి మీఁదుగా నిర్గమించి
మన్యము తరించి కొన్ని యామడలు నడువ
పలుచఁ బడిపోవు మన జిల్గు తెల్గుశోభ
తావు లెగజిమ్ము నోఢ్ర వాతావరణము.

కరవాలంబునఁ గొల్చి రాయలు పరిష్కారంబు గావించుచున్
సరిహద్దుల్ సవరించి నాఁ డటు లొరిస్సాదాఁక ఆ రాజభా
స్కరుఁ డెత్తించిన బొట్టునూరి విజయ స్తంభంబుపై వేలుపుం
డెలివల్ నిల్చి పఠింతు రాంధ్రుల విభూతిన్ ముక్తకంఠంబునన్.

త్రేటయైన తీపినీట దిక్కులదాఁక
విస్తరించి రుచులు గుస్తరించి
చిల్కసంద్ర మింపుసేయుచుఁ గన్పట్టు
స్వచ్ఛమైన తెల్గు భాష పోలె.

చిట్టి మరు దంకురంబులఁ
బుట్టిన కెరటాల మొత్తములు తీరములన్
గొట్టుకొని మరలిపోవును
గట్టులెగయఁ జూచు చిలిపికవనముల వలెన్.

తగులు కన్నిట మార్గమధ్యమున బౌద్ధస్తూప శైథిల్యముల్
మగధోర్వీశుల రాణివాసములు లీలాభర్మహర్మ్యావళుల్
జగముల్ మెచ్చిన శాక్యసింహుని యహింసాసూక్తిమాధ్వీకని
మ్నగలం దేలిన పుణ్యభూములు నలందా పాటలీపుత్రముల్.

ముక్తిదంబులైన పుణ్యస్థలములందుఁ
బ్రథమగణ్య మమ్మ వారణాసి
అన్నపూర్ణ సేయు నాహారభిక్షతో
ముక్తిభిక్ష నీకు ముట్టఁగలదు.

నదులతోడికోడ లుదధీశు పెదభార్య
జాహ్నవీస్రవంతి జలము దేర
అతిథిపూజసేయు నన్నపూర్ణా దేవి
వారణారిఁ గూడి వారణాసి.

కలరు కళాసముద్రములు గట్టులురాయఁగ నీదినట్టి ధీ
విలసితులైన పండితులు పెక్కురు వేదపురాణశాస్త్రముల్
బలికిన సత్కవీశ్వరుఁడు వ్యాసమునీంద్రుఁడు శిష్యకోటితో
మెలఁగె నొకప్పు డుండు నట మేచకకంఠుఁడు విశ్వనాథుఁడై.

మొగలాయి చక్రవర్తుల
మృగాంక కేతనము నింగిమెఱసిన ఢిల్లీ
నగరంబు దృష్టిగోచర
మగు ప్రోన్నత సౌధచుంబితాంబోధరమై.

ఆ ఢిల్లీపురి హాస్తినాపురి సమాఖ్యఁ ద్వాపరంబందుఁ గొం
డాడం బడ్డది, ధర్మజుం డచట రాజ్యంబేలి చేయించినా
డిడుం జోడును లేని జన్నముల నెన్నేఁ గన్నులున్నందుకఁ
జూడఁ దగ్గ పురంబు సుమ్మచట వీచుఁ భోగసౌరభ్యముల్.

ముడిచె నిచ్చట కుంతి కొడుకు ద్రోపది కొప్పు
పగవాని రుధిరంబు పరిమళింప
మెఱసె నిచ్చోట నాదరుషా కుఠారంబు
నిఖిల భారతము కన్నీరునింప
వెలసె నిచ్చోట పచ్చల బర్హిపీఠంబు
షాజానురాజు నాస్థానవాటి
పెండ్లాడె నిచ్చోట పృథ్వీరాజొక రోజు
జయచంద్రు సుతను దోస్సార గరిమ.

యుగయుగాల కథల నుదరాన జీర్ణించి
రాజరక్త నిర్ఝరములఁ దేలి
నవ్వుచున్న ఢిల్లి నగరంబు నందంబు
తరుగలేదు శిరము నెరియ లేదు.

సులతానీ సులతానులున్ మణిగణాంశుల్ దట్టుమిట్టాడు మే
డలలో వాసము చేసినారు నిజరాష్ట్రం బాకటంబూలఁ బే
దల నోరూర భుజించినారిచట ముక్తారత్న పాత్రంబులన్
గలమాన్నంబు సుఖించినారఖల భోగశ్రీ మహాడోలల .

కుతుబుద్దీనుఁడు నిల్పిన
కుతుబుమినారనెడు గొప్ప గోపురము సము
న్నతమయ్యుఁ జెక్కు చెదరదు
శతాబ్దములనాఁటి శిల్ప చకచకితంబై.

చామనచాయ గలట్టిది
కామజనకు ననుఁగు భార్య కాళింది, వినీ
లామలకోమల వీచీ
చామరములు వీచి నీకు స్వాగత మిచ్చున్.

సూనుని కౌఁగిలా తనకుఁ జొప్పడు లాగు నమాజుజేసి, యు ల్లా నలరించి యాదిమొగలాయి నరేంద్రుఁడు, బేబరుం డుమా యూనున కాయురున్నతులు సృష్టియొనర్చిన చిత్రగాథ, ఆ గ్రానగరంబు కర్ణశుభగంబుగ నీకు నుపన్యసించెదన్.

షాజాను నశ్రుజలకణ
మీ జగముపురంధ్రి దాల్చి నేడవ నగ ముం
టాజమహాలు నిద్రించెడు
తాజమహాలు దృశ్య మద్భుతంబు పతంగీ !

శుహానా గోపుం డాగమ
రహస్యమగు గీత బాహిరము చేసిన శ్రీ
మహిత కురుక్షేత్రంబున
విహార మొనరించి పొమ్ము విహగవధూటీ !

సుజనస్తుత్యుఁడు బోధిసత్వధరణీశుం డర్ధరాత్రంబునన్ నిజవాసంబు పరిత్యజించి, యతిశాంతి స్థాపనేచ్ఛామనోం బుజుఁడై, బిచ్చపుగిన్నెఁ దాల్చిన మహాపుణ్య ప్రదేశంబులన్ మజిలీసేయుము రెండునాళ్ళు ఖగభామా ! జన్మసిద్ధించెడిన్.

లుంబినీ వన పరిమళోల్లసిత మగుచు
నేగుదెంచెడు నీ కర్ఘ్య మీయఁ గలదు
గౌతముం డాదరించిన కనకహంస
నీరు గలియని మధుర గోక్షీరధార.

దర్శింపఁగలవు గౌతమబుద్ధదేవుని
ప్రాచీన భరత శిల్పంబునందు
సాధింపఁగల వహింసా మంత్రరాజంబు
శాక్యసింహుని కాలి జాడలందు
తెలిసికోఁగలవు బౌద్ధుల సాహితీసేవ
అమరసింహుని కవిత్వమున యందు
వీక్షింపఁగలవు కపిలవస్తు నగరంబు
నాశన దేవ్యధీనంబు నందు

రెండువేలేండ్ల క్రింద నిద్రించుచున్న
మౌర్యరాజుల విపుల సామ్రాజ్య చరిత
యేకరువుపెట్టు ప్రకృతియం దాకళించి
వెచ్చ వెచ్చని కన్నీరు విడువఁ గలవు.

అక్కడనుండి యుత్తర దిశాభిముఖంబుగ నిర్గమించు నీ
దృక్కుల నడ్డుచుఁ హిమ గిరీంద్రము దర్శన మిచ్చు దానిపై
నెక్క యతించి తెల్లదొర లీలిగి రెండఱో! వారి దేహముల్
స్రుక్కవు నేటికిం బులుఁగు సుందరి మంచుమహత్వ మెట్టిదో.

కరఁగిన మంచు బండలు ప్రగాఢభరంబునఁ బట్టుదప్పి, త
ద్గిరి శిఖరాలనుండి తలక్రిందులుగా దిగజారి లోయలఁ
దిరిగెడు జీవరాసుల వధించుచు నుండును, పేదవారికిఁ
జెఱపె కదా! బలాధికుల సేయము సంయమి పక్షిభామినీ!

అందు నెవరెస్టు శిఖరాన నధివసించి
వ్రాసికొనవచ్చు భరతవర్షంబు పటము
దాని యున్నతి తారకాధ్వమును మిగుల్చు
సులలితము లైన కవుల యూహాలకుఁ దఱుగు.

కలహంసల్ సను వాయుమార్గముల రేఖల్ పర్వతాగ్రంబునన్
గలవాత్రోవలొ దక్షిణోత్తర దిశాగ్రవ్యాప్తముల్ ప్రోన్నతం
బులు నీహారజన గాదు నిచ్చలు నిలింపుల్ గుంపులై రాక పో
కలు గావించెడు వెండికొండ తెరవుల్ గన్పట్టు నైమూలగన్.

విహిత కైలాసయాత్ర గావించు నిన్ను
మంచుకొండల విభుఁ డాదరించఁ గలఁడు
అల్లునకుఁ గూఁతునకు వార్త లంపునేమొ
సమ్మతింపుము నుడులు భారమ్ము గావు.

అస్త్రవిద్యాభ్యసన వేళ నద్భుతముగ
క్రౌంచకొండకు రంధ్రంబు గొట్టినాఁడు
చినతనంబున బార్వతి చిన్న కొడుకు
తారకాగిరి కవియ యుత్తరపు గవిని.

గిరుల మగవాని చెలిమి వ్యక్తీకరింప
మస్తమునఁ దాల్పు మొక చిన్ని మంచు తునక
విసపుసేతగి కది సిఫారసుగ నుండు
వ్యర్థములుగావు పెద్దల పరిచయములు.

మంచు ఫలించు నగ్గిరుల మూఁడులఁ గాఱు మొయిళ్ళపై నుడా
యించు గమింపు మవ్వల మహేంద్రుని వీడు త్రివిష్టపంబు గ
న్పించు డలాయిలాములను వింత నృపుల్ పరిపాలనంబు సా
గించెద రిప్పు డచ్చరలు క్రీడ యొనర్పరు నందనంబునన్.

ఆలామాలకుఁ బెండ్లి పేరటము లేదా జన్మసన్న్యాస దీ
క్షా లగ్నాశయులై, ధరింతు రతిదీర్ఘంబైన కుళ్ళాయముల్
మాళ్ళేగా, వారి యనుజ్ఞలేక విహరింపంబోల దెవ్వారి కా
నేలన్ బక్షివి నీకుఁ బోఁదగని క్షోణీమండలం బుండునే.

ఆరాజ్యంబును గూబపట్టుకొని బిట్టాడించుచుండున్ దురా
చారంబుల్, వెడ నమ్మకాల కది వాసస్థాన మస్పృశ్యతా
క్రూరవ్యాఘ్రము సంచరించుటకు సంకోచంబులేదైన బా
ధారామంబులు సాగనీయవు గదమ్మా! దాని యాథార్థ్యమున్

అసమ రుచిరాంబువైన మానస సరస్సు
కన్న కూఁతురు బుడుత గంగాభవాని
యెక్కి దిగుచుండు కొండల చక్కఁదనము
ప్రేక్షణీయఁబు సుమ్మ గబ్బిలపుదేవి.

బలిసిన మేనులన్ జడల బఱెలు కొమ్ముల వింత సింహముల్
బలె విహరించుఁ గొండల యుపత్యకలన్ సెలయేటిబీళ్ళఁ గ్రో
ల్పులుల కళేబరా లచటి లోయలలోఁ బొరలాడు వాని యః
మ్ముల కెనయైన శృంగముల దూటులుబడ్డ పొట్లన్.

జడనిధివంటి మానసము సాటికిరావు సరస్సు లెల్ల నం
దుడుగక రేఁగు పేరలల యూపున గట్టులఁదాకి ప్రాణముల్
విడచిన గండు చేఁపలుఁ గుళీరము లెల్లడఁ దీర భూములం
దడుగిడరాక చీకి వికలాంగములై పడియుండు గుట్టలై.

దమయంతీ నలులకు దూ
త్యముచేసిన తొంటి పసిఁడి హంస విభుని చు
ట్టములందు పంకజోద్యా
నములందున నాలపింత్రు నైషధ కథలన్.

నిండిన దోరవెన్నెలల నిక్కిన పచ్చిక మేసి, చాందినీ
కొండ బయళ్ళలోఁ దిరుగు గోపతి నీకగుపించు నందు వే
దండవిరోధి దాల్చిన జటాటవిఁ బూచిన పూవు చంద్రమః
ఖండము గోచరించు నెఱకల్గల నీ కెఱిఁగింప నేఁటికిన్.

విలు నమ్ముల్ ధరియించి చెంచులు తదాభీలాటవీమధ్య భూ
ముల గన్పట్టిన నంజలింపుము మహాత్ముండైన భర్గుండు, భ
క్తుల కిష్టార్థము లీయఁగోరిన గణస్తోమంబుతో మాయ-పం
దుల వేటాడుచు భిల్లుఁడై నరుల కన్నుల్ గప్పి క్రీడించెడిన్.

అచ్చోటి తవిసి రాజులు
నిచ్చలుఁ దపమాచరించు నీ కాతిథ్యం
బిచ్చెదరు పరుల విద్యలు
మెచ్చెద రీ గుణము నేఁడు మృగ్యంబ కదా!

ఇప్పటికిఁ గూడఁ గ్రొంబొగ లెగయుచున్న
త్రిపురముల ప్రాఁత బూడిద దిబ్బ లచటి
కనతి దూరాన నీకుఁ బ్రత్యక్షమగును
చిత్రముగ, పాపమున కెంత చేవ గలదొ!

వలరాజు పగవానిఁ గొలిచి ముందుకు సాగు
తొలకరించిన నీలి జలధరంబు
మహిషుని వనిత లుమ్మలికింప గర్జించు
సితికంఠు నిల్లాలి సింహరమణి
కొసరి దిక్కులు మేలుకొలిపి గానము సేయు
కొమరుసాముల వారి కోడిపుంజు
తలమీఁద రతనాలు మొలిచి ముద్దులు గార
నటియించు సర్పంబు నటకురాలు

కనులఁ జూచి రమ్ము కైలాసభూముల
వింతలెల్లఁ దెలుప వేళ లేదు
నీకు శుభము గల్గు నిఖిలామర శ్రేణి
సరసుఁ డమ్మ బాలచంద్ర ధరుఁడు.

రేగిన గంధపుం దరుపరిమళముం గని మోసపోయి యం
దాగి పదంబుమోప వలదచ్చట కొమ్మల నాశ్రయించి, మి
న్నాగులు తాండవించు మరణంబును బుక్కిటఁబట్టి యాపదల్
డాగిన తావులే వలఁపులం దొణికించి మనస్సు నీడ్చెడిన్.

పుడమి ననంతకాల రథమున్ గదలించి మనుష్యకోటిపై
నడిపి నశింపఁ జేయు యతనంబులు నీ బెదరింపు లిచ్చటన్
బడవని రుండమాలికలు పండ్లిగిలించి వెడంద నోళ్లతో
మృడుని గళంబునన్ జెనటిమృత్యువుతో నెకసక్కెమాడెడిన్.

ఒలికి పోయిన పండువెన్నెలల పాలు
గ్రోలుచున్నది తపిత చకోరకంబు
ప్రొద్దువోయెను నీ చిన్ని భోజనమును
వెదకికొనఁ బొమ్ము తబిసి గుబ్బెతలరాణి.

వీనులు చిన్నవోవ వినిపించు నదే డబుడుక్కువాని ఢ
క్కా నినదంబు తూరుపు ముఖంబుగ, హైందవవీథి సభ్యతా
స్థానము గల్గు తాను మన సఖ్య మెఱింగినఁ గంటగించునో
మానిశకుంతమా చను ముమాపతి మేడకుఁ గోడి కూసెడిన్.

న న్నొకమాఱు నీ దరిసెనంబున ధన్యునిఁ జేసి భర్గుఁ డే
మన్నది చెప్పి పొమ్ము విబుధాలయ వాసిని నాకు లేరు నీ
కన్న శరణ్యు లొప్పులు వికాసితమైనవి తూర్పు రేఖలున్
కన్నఁపు దొంగతోడ సదనంబునకుం జనుమమ్మ పక్షిణీ !

ద్వారములు లేని నాదు కుటీర లక్ష్మి
స్వాగతం బిచ్చి నీకు మర్యాదచేయు
నా యనుజ్ఞకు వేచియుండంగ నీకు
వలదు వలదమ్మ రాత్రిం దివంబులందు.

నిద్దుర మేల్కొని యల్లన
ఖద్దరు రాట్నంబు పౌరకాంత వహించెన్
ప్రొద్దు పసివాఁడు తూరుపు
ముద్దియ పొత్తిళ్ళలోన ముద్దులు గురిసెన్.

వాని యిష్టార్థములు కూర్చుదాని పోలె
విశ్వనాథుని గుడికి గబ్బిలము పనియె
వేయిచేతుల పెనుకాపు వేగిరింపఁ
గచ్చు బిగియించె నప్పేద కార్మికుండు.

Printed by Vemkatram Power Press, Ellore.
P. I. C. No. W. G. I. Nov. 46/1000 Copies.

# గబ్బిలము

## రెండవ భాగము

రచయిత:

కవికోకిల, కవితావిశారద, ఉభయభాషా ప్రవీణ

జి. జాషువకవి





పబ్లిషర్సు:

వేంకట్రామ అండ్ కో.,

మద్రాసు - బెజవాడ

1946

వ్యాసంకలితము] [వెల రు ౧—౦—౦

ప్రథమముద్రణము
౧౦౦౦ ప్రతులు
డిశంబరు 1946



వేంకట్రామ్ పవర్ ప్రెస్,
పవరుపేట :: ఏలూరు.

# తొలి పలుకు

గబ్బిలము కైలాసమునకు సందేశం తీసికొనిపోయి చిర కాలమైనది. మన పేదవాఁడెదురు తెన్నులు చూడసాగినాడు. వాని సందేశ ఫలితంగా నాల్గుమూలలనుండి ప్రసన్నవాయువులు వీవసాగినవి. దేవాలయ ప్రవేశం, హరిజనోద్ధరణ మని గాంధీదేవుని చరకాఝుంకరణము శ్రవణశుభగంగా గానము చేసినది. సర్వసమత్వం సర్వసమత్వ మను మంత్రరాజాన్ని భరతదేశం వల్లెవేయసాగింది. అరుంధతీసుతుని నిరాశాకాశంలో నాశాతటిల్లతలు మోసులెత్తినయి. తన చిరకాల దాస్యక్లేశాన్ని విస్మరించినాడు. గబ్బిలం తిరిగి దర్శనమిచ్చింది. ప్రఫుల్లవదనుఁడై తీయని స్వాగతమిచ్చినాడు. పండా, కాయా యని ప్రశ్నించినాడు. పండైనదని ప్రకృతి ప్రత్యుత్తరమిచ్చింది. ఆత్మదేశం, ఆత్మభారతాంధ్రజాతిలో గల అనైకమత్యం, స్వార్థలుబ్ధత, బహుకులమతావేశ వ్యాధిపీడ, కాబట్టనితనం, నేడనిలోని తీరని వేదనలు. తనదాస్యముక్తికి తోడుగా, దేశానర్థకములైన అనేక విషమసమస్య లతనిని కారింప సాగినయి. తన యిష్టదేవత తనజాతికే తన చిహ్నమైన గబ్బిలాని కతడు మరికొన్ని చింతాసందేశాలను చెప్పుకొనసాగినాడు. గబ్బిల మామూలాగ్రంగా ఆలకించింది. నోరులేని

పక్షి – మారుపల్కుటకు శక్తిచాలని ప్రాణి – ఏమని యోదార్చ గలదు? ప్రదక్షిణించి కన్నీరు కార్చి, శివాలయానికి తరలిపోయి నది. అతని వాక్కులు చావులేనివై, వాయుమార్గమున ప్రతి ధ్వనించుచున్నవి. గణబద్ధములైనవి. రెండవ గబ్బిలమను కావ్యమై నిలిచినది. నేడుగాక మరొకనాడు ఫలించును. ఫలిత మనుభవించు భాగ్య మతనికున్నదో లేదో.

గ్రంథకర్త

జి. జాషువ

# కృతిపతిప్రశంస

తొలిసందేశము చంద్రమౌళికిడి, సంతోషంబుగల్పించి, తె
ల్గుల యాశీస్సులు చూరలాడితి వనుంగుంబత్నినీ! యిప్పుడీ
మలి సందేశము, సింహపట్టణము సంపాదించుకొన్నట్టి, దా
తల పై చేతికి రామిరెడ్డి కిడుమా దర్శకుమాశాలికిన్. ౧

ఘనతంగన్న సుదర్శనాంబయెద, నేకచ్ఛత్ర సామ్రాజ్య పా
లనగావించిన చక్రవర్తి, కులజుల్, గర్వింప విఖ్యాతి మం
డనమున్ దాల్చిన మేటి, తిక్కవరపుం వంశంబు, నైశ్వర్యపున్
ఖనిగా దిద్దిన రామిరెడ్డిమణికిం, గైవారమర్పింపుమా! ౨

వదరుబోతులు సిగ్గుపడ రసోత్కటమైన
పలుకు లింపున సర్ది వాడు వాగ్మి
అలఘు టుత్సవ మింటగలుగునాడును జరీ
ఖండువా లెఱుఁగని, కర్మయోగి
ప్రమద పేరిటి యాబ్దికమునాడు, పేదల
మృష్టాన్నముల దేల్చు మేటిదాత
ప్రకృత శ్రీకృష్ణరాయలోయనఁ గవీం
ద్రశ్రేణి నేఁటేటఁ దనుపురసికుఁ

గీ. డాదమఱచి రిపులనైన కొండొకవేడి
మాటయాడనట్టి యమృతమూర్తి
తిక్కవరపు వంశ దినమణి, కృతిభర్త
యయ్యె, ధన్యురాలవమ్మ! నీవు.. ౩

పహారాయిచ్చుచు సర్వభోగములు సేవావృత్తి గావింపగా
సహజంబైన పవిత్రవర్తనకు లోపంబింత రాకుండగా,
మహనీయంబగు న్యాయమార్గమున ధర్మస్యందనారూఢుఁడై
విహరించున్ మనరెడ్డిరాజు శుభలబ్ధిన్ వింతయోగీంద్రుఁడై. ౪

విహగీ! సింహపురాన రెడ్డికులజుల్ పెక్కండ్రుదారాశయుల్
సహపంక్తిన్ భుజియింత్రు పంచములతోఁ, జల్లారె నస్పృశ్యతా
దహనంబందుల రామిరెడ్డివిభు నాదర్శాశయంబుల్, జగా
రహదారుల్, ధరణీ శుభోదయ రథ ప్రస్థాన లీలాప్తికిన్. ౫

అంచితమైన భారతమహాకృతి ఖాద్యమునారగించి, జీ
ర్ణించినబొజ్జతో మసలు, నిశ్చలనీరధి, స్తోత్రపాఠకుల్
వంచనచేసినన్ శివముబట్టి నటింపని రామిరెడ్డిరా
ట్ప్రంచముఖంబు, నీకు గృతిభర్తృతఁదాల్చె నికేమికావలెన్. ౬

అల్లుండ్రున్ గోమరుల్ కుమారితలు కారాగార వాసంబుచేఁ
దల్లిన్ భారతమున్ దనించిన యుదాత్తత్యాగ వారాన్నిధుల్
నెల్లూర్వేల్పు కటాక్షవీక్షణ రుచుల్ నిండారఁ బ్రఖ్యాతిలో
నిల్పంగట్టిన రామిరెడ్డి మణి, నీ యిష్టార్థముల్ గూర్చెడిన్. ౭

శ్రీసుదర్శనాంబ, చిగురు కెంగేలితో
నాటిచన్న పూలతోటలందు,
విహరణంబొనర్చి, విశ్వవిచారంబు
విస్మరింపగలవు విహగసకియ! ౮

కాందిశీకుఁడనెడు గ్రంథ మాయమపేర
వ్రాసె నొక్క సుకవి, పరభృతంబు

తిక్కవరపువంశ దీపాల నిశ్చల
తేజమునకు నదియ గాజుకుప్పె.

శాంతి రమావిలాసినులు, సఖ్యముదప్పక వాసముండు శు
ద్ధాంతము శ్రీసుదర్శనమహల్, గులభేద పిశాచరాజ మ
య్యాంతికమందు కాల్గదుపు నర్హత లేదు, సుదర్శనాంబస
త్స్వాంతుని కంటిలో నసమతారస వాహిని పొంగిపారెడిన్. ౧౦

కర్షవైపోయిన సాహితీసభల నాకాంక్షించు, సర్వాంధ్ర సుం
దరి డెందంబునఁబాలువోసి, కవిసన్మానంబు లేకోట నె
ల్లిరి వీట న్నెలకొల్పినట్టి కవితాలోలుండు నీవాణికీ
శ్వరుడయ్యెం గడుధన్యురాలవు, నుసీశప్రేయసీరత్నమా! ౧౧

శాంతిని కేతనంబనెడు చక్కనిధేనువుపాడిద్రావి మే
ల్సంతతి ప్రేయసీవిరహశల్యమువాపి ముదంబుగూర్చ, న
శ్రాంతము భారతాభ్యుదయ రమ్యదినంబులుగోరు మంజుల
స్వాంతునిఁ జెట్టబట్టిన లసత్కళకుం జలనంబు గల్గునే! ౧౨

భళిరా! సత్కవివన్నమాట నెపుడోభాషించె నన్నారడుం
డెల్లమిన్ మున్ మణికంధరోక్తులకుఁగానీ; యంతమాత్రాన, మే
ల్భళిరా! సత్కవివౌదువన్ననుడి సంపాదింతురే దుష్కవుల్!
పలుకన్నేర్చిన రామరాడ్విభునిజిహ్వాన్ద్రచ్చి, పక్షీశ్వరీ! ౧౩

గ్రంథకర్త,
జి. జాషువ.

బహుదేశ మత మహాపరిషత్తు తలయూచ
పలికి వచ్చినది మా భరతసుతుఁడు
కండెబొట్టున నైదు ఖండాల నోడించి
కొలువులందినది మా కోమటన్న
సీమలో నాచార్య సింహపీఠిక మీద
నిలిచివచ్చినది మా తెలుగువాఁడు
విశ్వసన్మానంబు వెలయు నోబెలు కీర్తి
రంగ మెక్కినది మా వంగసుకవి

చెట్టుచేమల సుఖ దుఃఖ జీవితములు
నిజము దేల్చినది మా నేలవాడు
నన్నుదొలగించి లెక్కించినారు గాని,
మొదట నెల్లర మన్నదమ్ములము మేము.

# గబ్బిలము

గబ్బిలమేమని చెప్పెనొ
గుబ్బలియల్లుండు, కన్నుఁగోనల నశ్రుల్
గుబ్బటిలలేచి, నల్లని
మబ్బులలో తత్క్షణంబ మాయంబయ్యెన్ ౧

తిరువానుకూరు దేవుఁడు
తెఱచెం గుడితలుపు లితరదేవుండ్లును బి
త్తరపోయి నిమ్నజాతుల
దరిసెనమున దరెసి రాత్మదౌర్భాగ్యదశల్. ౨

అంటరాని తనంబునంటి భారతజాతి
భువనసభ్యత గోలుపోయెననుచు
క్షమకుమించిన కత్తి జర్మనీయుద్ధాన
గనుగొన్న మొనగాడు గలుగడనుచు
కదుఁ రాట్నముచేతగాక స్వేచ్ఛాస్వర్గ
ముదముజిక్కుట నభఃపుష్పమనుచు
నూరేండ్లుగాదు మున్నూరేండ్లు మనవచ్చు
న్యాయమార్గంబున నడువుఁడనుచు

నిమ్నజాతుల కన్నీటి నీరదములు
పిడుగులై దేశమును గాల్చివేయుననుచు
రాట్నమును దుడ్డుగఱ్ఱ కరానబూని
దెసలదో తెంచె, గుజరాతు ముసలిసెట్టి. ౩

సీమగుడ్డకు కన్నులు చెమ్మగిల్లె
ముతకబట్టకు మర్యాదపాటమరించె
నగరివెలుపలి మాలమాదిగలుగూడ
నరులుసుమ్మని దేశంబు గుఱుతుబట్టె. ౪

వెఱపువలదు నీకు హరిజన సోదరా
స్వీయరాజ్యరథము వెడలివచ్చె
లాగిపొమ్మ నీకు భాగంబు గలదంచు
బాడుచుండె రత్నభరతమాత. ౫

ఒకనాడా మునిపక్షి, తొంటి చెలికాడున్నట్టి గేహంబు లో
నికి నేతెంచి యథావిధిం దిరుగుచుండెఁ మిత్రుఁడీక్షించి, యు
త్సుకతంబొంగిఁ దరస్మితంబున నిదే జోహా రహోపక్షిణీ!
యకలంకంబగునీ సహాయమున నాయర్థంబు పండాయెనే?

నా వర్ణించిన పుణ్యభూములను సందర్శించినావే? మహా
దేవుం డాయనదేవియుం దగిన యాతిథ్యంబు నీ కిచ్చిరే ?
నా వాక్కుల్ జెవినాటితే? మహితరత్న స్వర్ణకాంతి చ్ఛటా
దావద్దివ్యహిమాద్రికందర పవిత్రక్షేత్రముల్ సూచితే?

పుడమి కలుషరాశి మ్రుగ్గిపోవుచు నుండ
నాట్యమాడుకొనుట న్యాయమగునె
భర్గదేవ! సృష్టి పరికించి పొమ్మంచు
బిలిచివచ్చినావె ? పులుగుచెలియ.

కాళిదాసుని మేఘంబు గౌరవంబు
తెచ్చుకొన్నదె నీదు సందేశగాథ
ఘనులుచేకొను భూభృదగ్రముల పూజ
యసమ చతురత్వమున్న బానిసకురాదు.

వ్యాస వాల్మీకిముని మదేభములు రెండు
దిరుగుచుండెనె? కైలాస గిరులమీద
వారి వార్ధక్యమున నీకు స్పష్టమగును
భరత రామాయణంబుల పడుచుఁదనము.

ఆ వాల్మీకి నిసర్గజంతు కరుణావ్యాసక్తి యే సత్కవిన్
గావించెన్ వెడలించె రాముని కథా గాంగేయముం గానిచో
త్రోవల్ గొట్టెడు బోయ కేగురువు నేర్పెం దివ్యగీర్వాణమున్
ఆవేశించి కళాధిదేవి వరమీయన్ విద్యలేమాత్రముల్.

ఎదురై వచ్చెనె కాళిదాసుని లసచ్ఛృంగార సందేశ మం
బుద మార్గంబునఁ దద్రసంబులు ధ్వనుల్ ముత్యాలువర్షించెడిన్
పదినూరేండ్ల పురాణ మేఘమనుచున్ భావింతువో నిత్యముం
బదియారేండ్ల వయస్సు కూర్పదె సుకావ్యస్పర్శ జేజెమ్మకున్.

జనముల్ మెచ్చు రసప్రసిద్ధమగు నా సందేశ భారంబుతో
జనముల్ సచ్చు విమానమాలికల గర్జాభీషణంబౌ ప్రభం
జన మార్గంబున నీప్రయాణమెటులన్ సాగించి నెగ్గించితో
చెనకన్నేరవు గండముల్ తబిసిపక్షీజన్మ సన్మార్గులన్. ౧౩

కన్నులు ధన్యంబులుగా
కన్నావే మంచుకొండ గగనము శిరముం
దన్నెడు దాని నమరగవి,
వెన్నవలెం ధవళరుచులు బిండెడుదానిన్. ౧౪

ఆకొండయే యిండియా విరోధులదండు
గుండె గాలంబైన వెండికోట
ఆకొండయే ముత్తియపుదండ భారతో
ర్వీమాతృమణికిఁ గిరీటభూష
ఆకొండయే పర్వతాగ్రగణ్యములైన
కులపర్వతమ్ముల నిక్కులకునిక్కు
ఆకొండయే రాజతాచలస్వామికి
మణిమయ కల్యాణ మంటపంబు

సింధు గంగా మహానదుల్ చిన్ననాడు
ప్రాకనేర్చిన యపరంజి ప్రస్తరములు
పాదచిహ్నాలు పరికించి వచ్చినావె
కలుషములు వాయ, కన్నుల కఱవుదీర! ౧౪

ఇంద్ర ధనువుబట్టి సాంద్రాబ్దవనవాటి
మెలగు చున్నవాడు మృగయుఁడొకఁడు
వాడు గొంతుబిసికి వసుధపై విసరిన
జంతుతతులు నిమ్నజాతి జనులు. ౧౫

ఆగర్భ ప్రతిభా సముద్రులగు శిల్పాచార్యు లూహింపగా
మూగంబడ్డ శకుంతముల్ పలికి గుంపుల్గట్టి కీర్తింపగా
వేగుంజామున రంగులద్దు నల శిల్పి బ్రహ్మ దేగ్రామమో
భోగట్టాగని వచ్చితే? రసమయంబుల్ తత్కళాపద్ధతుల్. ౧౭

బెళుకుంజూపులు గుల్కు పోకడలు చూపీచూపకూరించుచున్
జలదాగారములందు దోచెదరు కన్యల్ కొందరీక్షించితే
పులుగుంజేడియ యబ్ధిగర్భములలో ముత్యాలుపండించి భూ
ముల కర్పించెదరంట, మేటి గహనంబుల్ సృష్టివైచిత్ర్యముల్.

ఎంత కోయిలపాట వ్యధయయ్యెనో కదా!
    చిక్కుచీకటి వనసీమలందు,
ఎన్ని వెన్నెలవాగు లింకిపోయెనో కదా!
    కటికి కొండలమీద మిటకరించి,
ఎన్ని కస్తురిజింక లీడేరెనో కదా!
    మురికితిన్నెలమీద పరిమళించి,
ఎన్నిముత్తైపురాలు భిన్నమయ్యెనో కదా!
    పండిన వెదురు జొంపముల లోన,

ఎంత గంధవహన మెంత తంగెటిజున్ను
యెంత రత్నకాంతి యెంత శాంతి
ప్రకృతి గర్భమందు ! భగ్నమైపోయెనో
పుట్టరానిచోట బుట్టుకతన. ౧౯

నెలలోనున్నది వృద్ధురాలొకతె గాంధీ శిష్యురాల్నిచ్చలుం
జిలుగున్నూలు తయారుచేసికొనుచున్ జీవించు జేజెమ్మ, కొం
డలయల్లుండు శిరాననుంచుకొని సన్మానించెడిం బండువె
న్నెల పూదోటల విశ్రమించి మన సందేశంబు నాలించెనే.

నాచిత్తంబునదక్క తోచ దెచట న్మాతల్లిరూపంబు ధా
త్రీచక్రంబున, దేహమూడ్చి నరు లుర్విం బాసి వైకుంఠమం
దో! చండీశ్వరుడుండు మండలమునందో! యుందురం ద్రెళ్ళరా
యాచోకీగని వచ్చితే స్మృతి భవిష్యన్మార్గముల్ విశ్వముల్.

చంద్రచండకరులు సన్మార్గ గతులయ్యు
నొకనిజూచి యొక్కరోర్వజాల
"రెండు కింత వైర మిరువురిలో ద్రావి
డీ డెవండు ? తెల్గువా డెవండు ? ౨౨



G 2-2

పవలింపారెడు సృష్టిఁజీకటి సిరాపంకంబునంబుంపి యి
ట్లవమానించెడు కొంటెవాఁడెవఁడు ప్రొద్దల్లంత గన్పట్ట వే
కువ నేమూల నణంగియుండు తమ సిగ్గుంజేటు యోజింప రీ
యవివేకుల్, విరమింపరీ దినదిన వ్యర్థ ప్రయత్నంబులన్. ౨౩

శివుడు తాండవించి చేకొన్న సత్కీర్తి
తన ప్రయోజకత్వమని తలంచి
విఱ్ఱవీగడండ్రు – పెక్కురు నటకులు
విఱ్ఱవీగి కవుల విస్మరింత్రు. ౨౪

వెలవాక్రుచ్చఁగరాని భావముల నన్వేషించుచున్ సత్కవీం
ద్రులయూహల్ విహగంబులై తిరుగుచుండున్ బ్రోన్నతా
కాశమం
డలమస్తంబున నాకళించితె? ప్రయాణశ్రాంతి నమ్మించుకొం
డలకున్ డిగ్గెడి, నీవిశేషము రసజ్ఞజ్ఞేయ మూహింపఁగన్. ౨౫

వడుకునూలుచేత బగ్గాలు పేనించి
దొడ్డమృగయు డుచ్చు లొడ్డినాడు
తగులుకొనునొ! కాక తప్పించుకొనునొక్కొ
స్వీయరాజ్య మనెడు సింహారాజు. ౨౬

నరులన్ ముట్టక నందులం గొలిచి పుణ్యంబెల్ల సాధించు న
ప్పురమంబైన రహస్యమున్ శివునితో ప్రస్తావముం జేసి తే
పరమేశుం డివి నిమ్నజాతులకు సంప్రశ్నింపగా రాని వే
దరహస్యాలని కోపగించుకొని స్వార్థంబుం బ్రదర్శించెనే. ౨౭

బసుమంబు బూసికొని యే
రసికత లేకుండ బ్రదుకు ప్రమథుల నడుమన్
రసికుడగు సుకవి జీవిత
మసిధారావ్రతము వలన దది శత్రులకున్. ౨౮

ఎవరికివారై బ్రదుకుచు
నెవీన ధర్మములు పిచ్చి నమ్మకములతో
సవరించి ప్రజల తలలో
ప్రవేశ మొనరించు స్వార్థపరులంగంటే ? ౨౯

దిరుసుల్ మార్తురు కొందరాంధ్రులిలపురా, దేశాంతరంబేగి, వ
త్సరముల్ పుచ్చి, త్రివిష్టప ప్రజలతో సఖ్యంబుగావించి యె
బ్బెరికంబైన విదేశ నాగరకతో విచ్చేయ కచ్చాంధ్ర సుం
దరవేషంబు ప్రతిష్ఠనిల్పితివి సన్మానార్హ వెంతేనియున్. ౩౦

౫ శ్రీ ల మః

చెప్పక చెప్పుచున్నది విశేషము లేదని నీమొగంబు నే
తప్పొనరించి యింతటి వృధాశ్రమయిచ్చితి మాయదృష్టముల్
దప్పిన దప్పని మ్మనుగుతమ్ముల శ్రేయముగోరి భర్గునిన్
గుప్పెడు గుండెతో యెదురుకొంటి విదే పదివేలు పక్షిణీ! ౩౧

అపజయంబులు విజయ గేహంబు నిలుచు
స్తంభములు సుమ్మ నీకు విచారమేల
కొద్ది కొద్దిగ నిక్కిన గోడవోలె
సగము సగములుగా పనుల్ ముగిసిపోవు. ౩౨

ఓటమి లేదు నా యతన మూరకపోదు తుపానువోలె నా
మాట లుమా మహేశ్వరుల మానసముం గదలించితీరు, క
న్నీటమునింగి పైకుబుకు నిర్మలసూక్తి ఫలింపకున్నచో
రాటములో స్వరాజ్యము విరాజిలుటల్ కృతకప్రచారముల్.

పలనాటన్ మును బ్రహ్మనాయని కృపాబాహుళ్య నేత్రంబులో
పల నాటంబడి నాయురాలి కృతకవ్యాపారదావంబులో
పల భస్మంబయి సంఘసంస్కరణ దివ్యద్విజ, మీనాటికిం
ఫలియించెంగద? గాంధిచే, యతనముల్ వ్యర్థంబుగా వెన్నడున్

నీకావించిన రాయబారమునకు న్నిత్యాభిషేకంబుగా
నాకన్నీటిని కాన్కఁగా యొసగుచున్నానో దయాశాలినీ !
చేకొమ్మింతకుమించి నావలన నాశింపంగ లేదిట్టి నీ
బాకీదీర్తు స్వరాజ్య సౌధమున నావాసంబుసిద్ధించినన్. ౩౫

ఏజాతి కెంతవచ్చునో
రాజత్వంబంత నాకు రావచ్చుగదా ?
నాజాతి యెత్తు కేతన
రాజంబున నీదుమూర్తి వ్రాయింతుఁజెలీ ! ౩౬

పెల్లుతమస్సులోన దురపిల్లెడు మాబ్రతుకుం దమస్వినుల్
భల్లున దెల్లవార్చగల బాబులు పెద్దలనేకు లుండగా
దెల్లనివేల్పు భిక్షుకుని దిండికి బట్టకు లేని కొండరా,
యల్లుని నాశ్రయించి యకృతార్థుడనైతిని పిచ్చివాడనై. ౩౭

మరచితి నాదిదేవుని సమానుఁడు బుద్ధునియంతవాఁడు భా
సురదరహాస చంద్రికల శుభ్రత లోన గలట్టివాఁడు, య
ద్దొరలకుగాదు వారిచెవిదూరినవారిని లక్ష్యపెట్టఁ డ
ప్పరమమునిన్ సబర్మతి నివాసిని జూచితివే తపస్వినీ ! ౩౮

ముల్లోక్కించుక వాలిపోయినను బాపూజీకి దీక్షైన శ్రీ
వల్లాభాయి పటేలు దర్శనము సంప్రాప్తించెనే నీకు నే
డల్లంతన్ గనుపట్టుచుండెడు స్వరాజ్యార్థంబు సర్వస్వముం
గొల్లంబెట్టిన త్యాగి తానతని వెలుంగున్ నా మనఃక్లేశమున్.

ధిక్కారించెడు రాచగుజ్జముల స్వాధీనంబు గావింపగా
యుక్కుంగళ్లెము జవ్హారుం డతని విద్యుచ్ఛారదామూర్తి న
ల్దిక్కుల్ నిండి నటించుచున్నదనుచున్ దేశంబు లగ్గించు మా
చిక్కుల్ దీర్చుట విస్మరింపదుగదా? స్వేచ్ఛాజయాంతంబునన్.

పసుపుం బచ్చని పూతపూచినది మువ్వన్నెల్ పిసాళింపఁ గాం
గ్రెసు మందారమనంతశాఖకలు నిక్కన్ దిగ్దిగంతంబులన్
బసలేర్పడ్డవి సర్వవర్ణములకున్ దచ్ఛాఖశాఖాతతిన్
వసియింపన్ మనకుండదే స్థలము దివ్యన్మౌని పక్షీశ్వరీ! ౭౧

కల డంబేత్కరు నా సహోదరుడు మాకై యష్టకష్టాలకుం
బలియై, సీమకుపోయి క్రమ్మరిన విద్వాంసుండు వైస్రాయిమే
ల్కొలవందుంగల దొడ్డవాఁడతఁడు నీకున్ స్వాగతంబిచ్చి పూ
వుల పూజల్ పొనరించెనే యతని మెప్పుల్ నీజయారంభముల్.

నేను నా కను సహము ఖండింప లేక
పదియు నెనిమిదిశాస్త్రిలు పదునులుడిగె,
నీవు నే నను సమత సంధింపగలిగె
తీవ్రతరమైన చిన్న మౌనవ్రతంబు. ౮౩

వచ్చినవారు సీమనరపాలురమంత్రు లభీప్సితార్థముల్
దెచ్చిరి ప్రేమతో భరతదేశజులం దనియింపవచ్చి పో
వచ్చు, స్వతంత్రభారత సువర్ణకిరీటము, నేడుగాక రా
వచ్చు మరొక్కనాడు నెలవాసినతో యిల్యాలి తీర్థమాడదే? ౮౪

గుడిలో దేవుడు చూచిపొమ్మనుచు నాకుణ్వార్తలంపింపగా
దొడగెన్ నల్వురచేత నీవెనుకవత్తున్ నన్ను రమ్మందువా?
తడవైనన్ మరణింతురెందరొ విముక్తాహార దీక్షాపరుల్
నడుమన్, నేనుసహింపజాల నొకయాంధ్రప్రాణి శుష్కిం
చినన్. ౮౫

గబ్బలమవయ్యు శివుని లోకంబునందు
వలయుకదలిక గలిగించి వచ్చినావు
నిశ్చలంబైన కాసార నీరమునను
నలతి శిల చాలదే వలయములుదీర్ప. ౮౬

గద్యము

అర్థించి చనుదెంతు నగ్రహారముకన్న
సర్వేశ్వరుని యింటి చౌకదనము
అడిగివచ్చెద వీటి నడిబజారునకన్న
గుడిగోపురముల తక్కువతనంబు
పలికించికొనివత్తు బంతిబువ్వలకన్న
తీర్థప్రసాదాల దేబెతనము
ప్రశ్నించివత్తును రాచబావులకన్న
పాతాళగంగమ్మ పలుచదనము

నిజము దేలిచికొనివత్తు నిన్న నేడు
నన్నుజూచిన నల్లంత నడుచుతనము
గుడికిరమ్మనినంతనే యొడలుమఱచి
పరుగులెత్తుట నాకంత పరువుగాదు. ౪౭

ఎంతోదూరము పోవనేమిటికి నేడింటింటికిం బ్రాకి యా
శాంత వ్యాప్తముగా రహించెడు స్వరాజ్యస్వర్ణసూత్రంబు, చౌ
దంతి స్తంభన మాచరించెగద? యేతద్దివ్యసూత్రంబు, మో
కంత్రై నిక్కనకట్టివేయగలదా యస్పృశ్యతావ్యాఘ్రమున్. ౪౮

చాటింపించి మదీయజాతికి నభీష్టంబుల్ ప్రసాదింపగా
పూటాపడ్డది కొంతభారతము, రేపో! మాపొ! రావచ్చు, నీ
నాటంగాదని కొంతభారతము పంతంబూప్ప వాదించు నీ
వోలెవ్వారి కొసంగితో తెలిపి నన్నోదార్పవే నెచ్చెలీ! ౪౯

ప్రియములుగాని సత్యములు పెక్కులునేను వచించుచుంటి, నీ
దయకెడమై తపింతునో! యథార్థ పిపాసువులైనవారి య
వ్యయ కరుణావిశేష రుచిరాత్త మనస్కుడనై సుఖింతునో
భయపడనేల నాపలుకుపల్కులు బాష్పకణాభిరామముల్. ౫౦

ఏకవి పిచ్చిగానడుచు పృథ్వికిలోబడి కీర్తికోస ము
ద్రేకమె సంహరించుకొని దేశమువోయిన త్రోవబోవునో
ఆకవి పేదమూతి మగ డంబుజగర్భుని రాణిగ్గారికిన్
సాకుడుబిడ్డ డాస్తిగల సామికి బేరసికప్రదాతకున్. ౫౧

పుట్టంగావలె సత్కవీశ్వరుడు నీ పుణ్యాన మావంశపుం
బుట్టంజీలిచికొంచు సంచితకళా పూర్ణప్రభారాశియై
పుట్టంగూడదు పుట్టినం గలుగవెప్డున్ నిందుసన్మానముల్
గట్టా! యుచ్చతనీచతాయుత వితర్కభ్రష్ట దేశంబునన్. ౫౨

పిడికెండన్నము బెట్టలేడప్పుడు మా వేమన్న జీవించి న
ష్టుడు ముద్దుల్ మురిపింపు మేలికవనంపుం బుగ్గలుప్పొంగి కా
అడవుల్ ముద్దులు మోసులెత్తునప్పుడౌరా! నేడు గోరీపయిన్
నడచుంబూజలుపుణ్యకార్యములువింతల్ మాదయాధర్మముల్

బ్రతికియున్న సాయబా బెన్నడును గాడు
చావకున్న వట్టి సాయబయ్యా
తిరుమలేశుడైన తెలియడీ యర్థంబు
చావు బ్రతుకులోని సారమిదియ. ౫౪

సమతలు సఖ్యముల్ బెదవిజారినమాటలు కట్టుబాట్లు చ
ట్టములు పటుత్వమూడిన గుడారపుదూముడి బంధనాలి ధ
ర్మములు దయారసాల్ మొసలిరాలుచు నశ్రుకణాలు చిత్రచి
త్రములు మతస్వభావము లురామరగా వివరింప గల్గితిన్. ౫౫

ఇప్పుడు గుండురాతివలె నీశ్వరుడై ముడుపుల్ గ్రహించు కో
టప్ప యొకానొకప్పుడు గృహస్థుడు మానవమాత్రుడైన రాల్
రప్పలు వేల్పులై సకలరాసులు మ్రింగక మిన్నకుండునే
యప్ప! పులుంగురాణి! యిక నాసలు లేవు క్షుధార్తజాతికిన్.

మరణము వార్ధకంబను ప్రమాదమెఱుంగని కైతలల్లు న
బ్బురపుఁ గవీంద్రు రెడ్డికులముఖ్యుని వేమన చాకచక్యమున్
మరచి పురాణకావ్యరసమత్తుడు వీరుడు సంఘసంస్కృతి
స్థిరుడు రచించె నాంధ్రకవిజీవితముల్ బొరపాటుచేయుచున్ ౫౭

దొడ్డరాళ్లగుండ్లు దొరలించి పతితల
బెదురుబెట్టు కవితవిస్తరించి
పండితులకుదక్క పరులకందకపోయె
దేవతలకు కామధేనువట్లు. ౫౮

కవిత చచ్చుదయ్యు, గథ పేరుగలదైన
గవికి కొంతకీర్తి గలుగవచ్చు
నెలలు తక్కువైన బలమైనతిండిచే
నుసురునిల్పుకొన్న నిసుగువోలె. ౫౯

వ్యాకరణశాస్త్రకారులు
తూకుఁ గకారంబు విరతిగన్పడదని చీ
కాకుపరతు రంతెకాని
పాకము రసమింపుసొంపుఁ బరికించెదరే. ౬౦

వ్యవహారంబున భ్రష్టమయ్యు రసభావస్ఫూర్తిగల్పించు మా
ర్దవముల్ శబ్దములెన్నియో కలుగ శాస్త్రజ్ఞానమాత్రుల్ పురా
కవితోన్మత్తు లెఱుంగజాలుదురె కుగ్రామీణభాషాబ్ధిలో
జవులూరించు తెలుంగుపల్కుల జగాస్వారస్యరాహస్యమున్

కనుగొన్నావుగదమ్మ కృష్ణవిభు డక్కాలాన భాషావనం
బునసాగించిన యష్టదిగ్గజరథంబున్ శారదావాహమున్
తెనుగుందేశము విస్మరించినది తద్దిగ్దంతి దంతావళ
ధ్వని, యధ్వానపుటద్రిగర్భముల నిద్రంబోవునాంధ్రత్వమున్.

తెల్గుతేజంబెల్ల దిక్కులకెగబ్రాకి
పగవాని బెదిరించి వచ్చునపుడు
తెలుగుశిల్పుల సుత్తెదెబ్బ ఖంగునమోసి
చీనాకుపయనంబు సేయునపుడు
తెలుగుకవిత్వంబు దిగ్దంతులముఖాన
బృంహితధ్వనులు గావించునపుడు
తెలుగుజెండాశక్తి నలుదెసల్ ప్రసరించి
విద్యానగరవీథి వెలుగునపుడు

రామలింగనిహాస్య కార్యములు దలచి
నాల్గుదిక్కులు కడుపుబ్బ నవ్వునపుడు
నాట్యమాడిన యానందనవ్యలక్ష్మి
కానుపించెనె ? శిథిలదుర్గముల యందు. ౬౩

అక్కట! తల్లికోట సమరాంగన యాఖరు తెల్గుపోటుచే
యుక్కిరి బిక్కిరై తురకయోధులవంకకు వాలునాడు భూ
భుక్కులగండడౌ తెలుగుభోజుని ప్రాజలు చూరగొన్న యా
టక్కరిదేవతల్ తనువు డాచుట నాకు నసహ్య మయ్యెడిన్.

తొంబదియేండ్లవృద్ధుడతి దోర్బల భీముడు రామరాజు డెం
తెం బరగండడౌ నృపమణీ సుత భర్త, మహమ్మదీయ ఖ
డ్గంబులకున్ శిరంబొసగి కష్టముదెచ్చినమాట ఆంధ్రవ
ర్గంబు సహింపనేరని పరాభవమై భవమై దహించెడిన్. ౬౪

తెలుగులండను నగరంబు తెలుగుకోట
తెలుగుకవి దిగ్గజంబులు, తెలుగుదనము
పొట్టిగుఱ్ఱము నెక్కిన పొగరుబోతు
టళియరామునికతన, ముక్కలయిపోయె. ౬౬

విహరింపనేభీతి విడిచి మ_స్తముని_త్తి
సకల సా(మ్రాజ్యమహా సభలలోన
వాక్రుచ్చ నేరాలు వగిలి బుగ్గలుజిమ్మ
నతి నిశాత(ప్రబంధాదికములు
కల్పింప నే తెల్గు కళ్యాణికొప్పున
సొగసైన కీరితి పొగడదండ
ఎ_త్తింపనేమేటి హిమవద్గిరులమీద
శాశ్వత విజయ రాష్ట్రీధ్వజంబు

పగరగర్భకుహారిస్ఫారిగావింప నే
యింటి గుట్టు బయటి కెక్కకున్న
సమ్మతించి జాతి కుమ్మక్కుగానున్న
కొండలన్ని పిండి గొట్టనొక్కొ. ౬౭

అది మారత్నము లారబోసికొను విద్యాశారదాపీఠ మ
ల్లది మా కత్తుల ఖారుకానమది యాంధ్రాదిత్యబింబంబు సం
పద సొంపారిన మాల్యవంతమని డంబంబొప్ప చాటించు స
మ్మదసౌఖ్యంబొక తెల్గువీరునకె సంప్రాప్తించె ముమ్మాటికిన్.

కలవెన్నోవిషయంబు లాంధ్రుల కళాకౌశల్యముల్ సాటు తా
వులు ప్రత్యర్థులగుండెలో వెఱపు నిప్పుల్ సల్లు గాథావళుల్
కలవిప్డున్ బలనాటిపౌరుషపు రేఖల్ మాశరీరంబులన్
కలుపుంగోలుతనంబు లే దది కళంకంబంద్రు మాజాతికిన్. ౬౯

ముసలిమానులలోని యసమసమత్వంబు
లంగోటిగట్టి చెలంగుచుండ
ఘూర్కాసిపాయీల కుటిలశౌర్యజ్వాల
నట్టింట కాపలానడుపుచుండ
ద్రవిడుల కార్య సాధన, ధనార్జనదీక్ష,
సాంబారునోరెత్తి చాటుచుండ
రాష్ట్రాంతరములకు బ్రాకి హిందీభాష
పదుగురినోళ్ళలో నెదుగుచుండ

అఖిలదేశములకు నవతంస కుసుమంబు
రాజితోగ్ర కదనరక్తతిలక
మాన ధనికులాలు, మా తెల్గుటిల్లాలు
కలత జెందవార కాలమహిమ!

గబ్బిలము

గౌతమి గంగలోన మృతకాంతులతో నుదయంబుగన్న వి
ఖ్యాత మణీ వితానము మహమ్మదురాజుల దండుదెబ్బతో
తాతలనాడ పోయె నిక తాతలుబుట్టినరావు, రత్న దీ
పాతత కాంతులీను గృహమక్కట నూనెకు దేబెరించెనే.

రతనాల్ దొంగలు దోచుకున్నపుడు శౌర్యశ్రీలు విద్రోహిభూ
పతులేచేట మృదూక్తి చాతురులచే బంధించునాడేని, భా
రత చండీశ్వరి కోటిహస్తముల దర్పంబుం బ్రదర్శింపదో!
ధృతిహీనంబగు భిన్న భిన్న మత విద్వేషంబు పాటించెనో

గప్పాల్గొట్టిన నేమిలాభము ధరా గర్భాన నిద్రించు కృ
ష్ణప్పల్ దాతలు లేచివచ్చెదరె వీరావేశ విభ్రాజితుల్,
నిప్పంబోలు తెలుంగువీరు లిపుడున్ జీవించియున్నారర లీ
చప్పంబడ్డ యనుంగు సోదరుల కుత్సాహంబు సంధింపగన్

ఏనాడు మా కావ్య సృష్టికర్తల జిహ్వ
విశ్వసత్యము నాలపింప గలదొ!
ఏనాడు మా జాతి దృష్టి మాంద్యమువాసి
చుట్టుపక్కల దేరి చూడగలదొ!

ఏనాడు మా బుజ్జి లీ జుట్టు తలలేని
పుక్కిటి కథలలో జిక్కువడవా
ఏనాడు మా విద్య లిసుపసంఘమునందు
చిలుముపట్టక ప్రకాశింపగలవా

తనువుదాచక సోమరితనముమాని
యెన్నడీమతంబులు బిచ్చమెత్తుకొనవా
అట్టిశుభవేళకై కొంగుబట్టి నిలచి
నలిగి వాపోవుచున్నది నామనస్సు. ౨౫

ప్రభువుల పెండ్లి పేరంటాలు వర్ణించి.
కాలంబు పెక్కేండ్లు ఖర్చుపెట్టి
విరహావేదన మేనుమరచి మూర్ఛలువోవు
రాణివాసంబును రచ్చకీడ్చి
అంగాంగ వర్ణనా వ్యసనంబు రెట్టింప
యువకజీవిత కోటి కుచ్చులొడ్డి
పదియునెన్మిది మార్లు బాడిన శ్రీరాము
చరితంబు వగరెక్క తిరుగబాడి

శరణు శరణటంచు బరుగులెత్తుచు వచ్చు
నార్తలోకరుత మనాదరించి
భువన హితముగోరు కవితాకళా శక్తి
స్వార్థజలధి నూరవైచినారు. ౭౫

పెద్దలశల్యముల్ బలె వివేకము సంగని గ్రంథరాసులే
విద్దియలైన నింక బదివేలయుగాల్దలకాయలేని గం
గెద్దులు బుట్టి స్వార్థపరులెత్తిన గంతలుమోసి తీరెడిన్
బుద్ధి చిగుర్చునే యరుచి బుట్టుకథల్ దలమీదరుద్దినన్. ౭౬

ఆడుది లేకయున్న గృతికందము లేదని నమ్మి యెన్నడో
పాడి రసుత్తమ ప్రణయ బంధురగీతము లర్థతృష్ణ వె
న్నాడకవుల్, మహీపతి బృహన్నల వర్గము సంతసింప, నీ
నాడు రచింతు, రిద్ధకరుణాపరిణద్ధ రసప్రబంధముల్. ౭౭

మొన్నటియుద్ధదేవతకు బుట్టినకూతురు క్షామదేవి మృ
ష్టాన్నముగా భుజించిన క్షుధార్తుల డొక్కలు శల్యరాశి, పం
పన్నుల వీథులందు గనుపట్టెనె? వంగకవీంద్రకోటి చే
కొన్నకలాలెఱుంగవనుకొందు దయారస నవ్యకాయముల్. ౭౮

చలి-చీమం బొలియింపనేరని యహింసానిమగ్నుల్ జాలలో
మొలిపించెం బహుబుద్ధవిగ్రహచయంబుం భారతం బంతటన్
కల్లయైపోయెనో తత్కృపాగుణము బంగాళంబులోఁ బ్రేమమూ
ర్తులు లేరో: భుజియింపరో ద్రవిణవంతుల్ మేలిమృష్టాన్నమున్.

ఎట్టునశించిపోయె నితరేతర విశ్వసనంబు లెందుకీ
చట్టములుం బ్రమాణము లసార మషీరస పత్రలేశముల్
కొట్టినగొట్టుమం చెడిరి గుండియలం గరగించు ధర్మముల్
బుట్టినగడ్డలో నకట ఫూత్కృతిసల్పు నశాంతిసర్పముల్.

అనఘుం డశ్రు మషీజలంబున వివేకానంద సన్న్యాసి, వ్రా
సినవ్రాతల్ దడియారలే దిపుడు ప్రాచీనంపు టజ్ఞాన బం
ధన విచ్ఛేదమొనర్చి యే ఘనుడు విద్యాభిక్షగావించి, ప
చ్చని బంగారమువంటి మా భరతసంసారంబు నెగ్గించునో!

గాలిందూలెడు శుష్క-దేహములతో కాషాయవస్త్రాలతో
శూలంబుల్ సొరకాయబుఱ్ఱలు జటాజూటంబులుందాల్చి యా
మూలాగ్రంబుగ భ్రష్టులైతిరుగు బాబుల్ దొడ్డ గంజాయి భా
యీ లున్నా రెదురైనవారె మునిపక్షీ! కుక్షిరక్షాపరుల్. ౮౨

జపమో ధ్యానమొ! యభ్యసించి యతివేషంబూని క్రీడించుమో
సపు బార్థుల్ ప్రతి పల్లెటూర గలరీ సన్యాసి వర్గంబు నీ
కుపదేశింపదొ! యిష్టసిద్ధికని మాయోపాయ మంత్రంబు, భ
క్తిపరత్వం బాక సాధనం బిహ పరస్త్రీవంచక శ్రేణికిన్. ౮౩

పాలుంబండులు, కందమూలములుమా భక్ష్యాన్నముల్ గోరమే
కాలం బన్యపదార్థముల్ రజతమో బంగారమో కొద్దిగా
జాలున్ మాకని సేకరించెదరు గోసాయీ లుపాయాలు మో
సా లెన్నేని నిరంతరాయముగ రాజ్యంబేలు నేడెల్లెడన్. ౮౪

వృత్తుల్ సర్వము తప్పవట్టి చనగా భిక్షాటనంబుల్ జగా
వృత్తుల్ గా, పలుజాతులై నిలువ దుర్భిక్షంబు రాకుండునే
యుత్తుంగాశయు లెందరోకలరు దేశోద్ధారకుల్ పూనరీ
చిత్తంబేర్చు కళంకమున్ దుడిచి సుశ్రీనేలకుం గూర్పగన్. ౮౫

ఎన్ని సుక్షేత్రములు సార మిగిరిపోయి
ముండ్లతుప్పల బంజరభూములయ్యె
దృఢతరంబైన యెంతెంత దేహశక్తి
భిక్షుకులమైన జీర్ణించి పృథివి గలిసె. ౮౬

పదవులు పీటలెక్కి యనువారము లంచపు బాడిబట్టెలం
బిదికి గడించి కార్మికుల పేదల చెమ్మట దెచ్చి కానుక లి
చ్చెదరు పరోపజీవులు విచిత్రపు భక్తులు వేషధార్లు నీ
కెదురయివచ్చిరే వలదిసీ చెయిసాచకుమమ్మ పక్షిణీ! ౮౭

నరునికష్టపెట్టి నారాయణునిగొల్చు
ధర్మశీలురున్న ధరణిమీద
కాలుమోపలేక గబ్బిలమొక్కటే
చరణయుగళి దివికి సాచి నడచు.

పూంజారి బోషాణమును కాపలాకాయు
చిల్లరి వేల్పుల సేవజేసి
గొఱ్ఱెపోతులనల్ల జుట్టి గట్టున దేచు
కరకు సత్తులకు జాతరలు సల్పి
ఏ శేటపెండ్లి జేయించుకొంచుదయించు
కృతకరాముల పల్లకీలుమోసి
నిలువుదోపిడి జేసి తల కాయగొరిగించు
యేడుకొండలవాని మేడలెక్కి

అంబుధీశుని కళ్యాణులని తలంచి
ముంచుగంగమ్మలకు డబ్బుపోసి పోసి
పాతకమువోలె నావెన్ను వ్రాయకున్న
గోచితో నిల్చియున్నాడ పేచకంబ.

గుఱ్ఱాలకు ఱెక్కలుగల
వెట్టియుగాల్ దాటిపోయె, విజ్ఞానంబున్
బుఱ్ఱగల గాంధియుగమిది
కఱ్ఱలు ఖడ్గంబు లేలగా లేవు ప్రజకు. ౯౦

రాజుగారిగుఱ్ఱాల రథచక్రములక్రింద
మరణించు రైతుకు శరణమిచ్చి
నరజాతిలో, ననంతరములుండుటకన్న
నఘము లేదను ధర్మమాకళించి
బహుమతాచార దుర్భర పదాహతిజేసి
అసురుసురగువారి కభయమిచ్చి
రాజభాషలకన్న రాష్ట్రభాషలలోన
రసమున్నదను యథార్థత నెఱింగి

యుగయుగాలనాడ యూబిలోదిగబడ్డ
మహితమైనజాతి మత్తగజము
ప్రబలదాస్య నిగళబంధంబు లగలించి
దెసల మసలుచున్న దినములివ్వి! ౯౧

కలరే మోసపుదేశభక్తి పరులక్కైలాస దేశంబునన్
చలికిం ఖద్దరుధారులై యవల స్వేచ్ఛారాజ్యభాగంబు రా
గలదంచున్ విహరించు పెద్దలు? పతంగస్వామినీ! నిమ్నజా
తులపై వీరు వెలార్చు బాష్పములుచిందున్ దియ్యగాపుల్లగా!

మా దౌర్భాగ్యపుజాతిలోన నొకనిం బాధింపకున్నట్టి యీ
యాదివ్యాధికి నగ్నమైకములు ఏలా! నాకుం బోనిమ్ము నా
చేద స్తంబిది కష్టపెట్టితిని పక్షీ! రోషగాడెన్నడున్
బ్రాదుర్భావమునందరాదు పరసేవాభ్రష్ట వంశంబునన్. ౯౩

కలదమ్మా వ్రణమంటరానితన మాకర్ణింపుమీ యిండియా
పొలమందుంగల మాలమాదిగలకున్ భూతేశుడేకాదు కృ
ష్ణులు, కృష్ణున్నిరసించు దైవములు క్రీస్తుల్, మస్తుగాబుట్టినన్
కలుపన్నేరరు రెండుజాతులను వక్కాణింప సిగ్గయ్యెడిన్. ౯౪

చాకిరి జేసితిం దెలుగుజాతికి నేబదివత్సరాలు నా
వాకిలి ద్రొక్కి-చూడవు శుభంబులుసౌఖ్యము లెంతకాల మీ
బాకి, వయస్సుతో నడుగుబట్టిన యాసలు తెప్పరిల్లునో
లేక, నశించునో, తెలుప లేదుగదా మదనాగవైరియున్. ౯౫

శుభశిశువో! యదిగాక య
శుభశిశువో తెలియరాదు క్షోణీసతికిన్
బ్రభవించు బిడ్డ యకటా
యభంగుర ప్రసవబాధ కగ్గంబయ్యెన్ ౯౬

అరవంగుత్తుకగోసి జంతువుల గర్భాగారముల్ జీల్చి నె
త్తురు వ్రేళ్లన్నటియించు మూఢతమజాతుల్ జాతరల్ సేయ, జూ
తురు, చూపింతురు ప్రోత్సహింత్రు తతివాదుల్ శాస్త్రపారంగతుల్
కరుణాల్ కమ్మనిబోధలో ఫులుగుటక్కా! ఛీ! హుళక్కుల్ గదా?

కని గంగార్పణమంచు ద్రోసిచనియెం గర్ణున్ బృథాదేవి, యా
తని విద్యా కులరూప సంపదలు వ్యర్థంబై ప్రలాపింపవో
కనియెన్ భారతకుంతి మమ్ముల నసంఖ్యాకంబుగా కర్ణులన్
మునిపక్షీ! యమనందనుల్ తెలియరిప్డున్ మాదుభ్రాతృత్వమున్.

ఒకడు రుద్రాక్షమాలికలు నెత్తికిజుట్టి
శివమూర్తియై భూమికవతరించు
ఒకడూర్ధ్వపుండ్రంబు లురువుగా దగిలించి
శివలింగమునుజూచి చీదరించు
ఒకడు రెండునుగాని వికటవేషముదాల్చి
పైవారిమీద సవాలుసేయు,
ఒకడు గంజాయిదమ్ముకు దాసుడైపోయి,
బూడిదగురవడై పుట్టివచ్చు

మనుజులార మాది ఘనమైన మతమని
ఒకడు తఱిమితరిమి యుగ్గడించు
పెక్కుమతములిట్లు పేచీలు సాగింప
మార్గమేది యైకమత్యమునకు. ౯౯

మొక్కుబళ్ళ నెపాన చక్కని పసిపాప
లెందరు గంగలో నిమిడినారొ
సహగమనాచార దహనదేవత లెన్ని
చిగురుగొమ్మల బూదిజేసెనొక్కొ

చదువుదాచెడు దురాచరణమెందరి కళా
భ్యసనచాతురి గొంతుబిసికెనొక్కొ
పొందెఱుంగని వేరుబందాలచే బాహు
బలమెంతగా చచ్చువడియెనొక్కొ

చిలిపిరాలకు నగిషీలు చెక్కి చెక్కి
కాలమెంత యగంతాన గలిపిరొక్కొ
చదువనేర్చిన వెఱ్ఱిని జంపగలరె?
ఒక్కబుద్ధు డొకక్రీస్తు! ఒక్కగాంధి! ౧౦౦

శిలవంటి యూరిసత్తులకు నెత్తుటికూడు
రేపులుమాపులు మేపలేక
'ఆచారమని! తప్పదని' వెంటబడివచ్చు
గురులదక్షిణ లిచ్చుకొనగలేక
మంత్రతంత్రముల సోమరిమాంత్రికుల బారి
బడి ధైర్యమును చిక్కబట్టలేక
శతసహస్ర క్రూరమత సింహములు సేయు
కుటిలగర్జకు తట్టుకొనగలేక

అనుగు తమ్ముల సిరు లోర్చుకొనగ లేక
పిచ్చిపూజల మమతలు విడువలేక
అమరనుతమైన మాదు దేశాభ్యుదయము
యుట్టికిని స్వర్గమునకెక్క కూగులాడు. ౧౦౧

విందుభుజించి పొమ్మనుచు బిల్చుటకర్హత లేదునాకు క
ర్మంది పతంగినీ! పనికిమాలిన సంఘము సమ్మతించునే
పొందులు పొత్తులు న్మనకు ముప్పదినూర్ల కులాలవారికిన్
నందుల నాగులంగొలిచి నవ్వులపాలగుచున్న జాతికిన్. ౧౦౨

స్వాయముగ నన్నపూర్ణ తనభర్తకు సిద్ధము జేసియున్న య
వ్యయుచిరాన్నమున్ శివునిపంక్తిభుజించిన పూజ్యురాల! వ
న్వాయము తరించె నిట్టి మునిపత్షిణిపై, కులభేదబుద్ధిచే
కయికొనకుందువే సఖుల గర్భదరిద్రులయాతిథేయముల్. ౧౦౩

తులవాక్రుచ్చగరాని నెత్తుటిసిరాతో వ్రాయుచున్నారు మ
త్కులజుల్ దుఃఖరసోత్కటంబులగు పెక్కుల్ గావ్యముల్ జాతి లు
బ్ధుల వజ్రస్థిరచిత్తముల్ గరగి, సంతోషించునో, యీప్సితం
బులు పండింపక సుంకుతో సమసిమామూల్ తోవలంద్రొక్కునో!

కవిగారికిదె నమస్కారంబనెడు వాడు
కళకు లెమ్మని పరోక్షమునబలుకు
కవనంబునకు మేను గరగి మెచ్చినవాడు
కవిచెంత నెఱబెఱికముగ మసలు
విద్యాకళంకంబు వెదకజాలనివాడు
జాతిలేదని నోరు చప్పరించు
శాస్త్రియులకు సహస్రములు బోసినదాత
అన్యుల మధుర వాక్యములదనుపు

జీవకళలు చెక్కు శిల్పిని నిరసించి
శిల్పమునకు పూజసేయునట్టి
వక్ర చరితులైన వ్యక్తులు గలచోట
కళలకకట! ప్రేత కళలగతులు. ౧౦౫

పోటీసేయ సమర్థులయ్యెదరె మా ముక్కన్న తిక్కన్నతో
మేటుల్ షేకుసుపీయరుల్ బయిరనుల్ మిల్టన్లు గోల్డుస్మితుల్
నాకైనారు స్వకీయులైన కవు లీనాడన్యభాషాకవుల్
నేడై రక్కట! కాలమాంత్రికుని పాండిత్యప్రభావంబునన్

జాతీయోద్యమ యుద్ధరంగ మహితోత్సాహ ప్రతిధ్వానముల్
కూతల్ బెట్టుచు నాల్గుజాతులకు గగ్గుర్పాటు గల్పించెడిన్
స్వాతంత్ర్యంబను స్వర్గసౌఖ్యమున మా భాగంబు మాకిత్తురో
ఖాతాలేదని త్రోసిపుచ్చెదరొ! వక్కాణింపవే చెల్లెలా! ౧౦౮

కలధౌతాద్రిగుహల్ ప్రతిధ్వనులెసంగన్ దెల్గు రాష్ట్రార్థమై
గలభా రేచిరి సోదరాంధ్రజను లాకర్ణింపవో నీవు? చె
ల్లెల! రాష్ట్రంబు గడించినారనుచు హాళిందేలితో! తెల్గు బి
డ్డల యత్నాలనరాదుగాని యవి సోడాబుడ్డి యుద్రేకముల్

బలియైనాడు ధరాహితార్థము మహాభాగుండు యేసుండు త
త్ఫలితంబై కనుపట్టు భిన్నమత సిద్ధాంతంబులుం జీలికల్
కులముల్ గుట్రలనైకమత్యములు చిక్కుల్ జీదరల్, రిత్తబో
ధలు వేదాలు పదాలురాల్ప వరచేతన్ముక్తి ముక్తామణిన్.

భోగు లాహారించు భుక్తికన్నులజూచి
పరమపేదలు దుఃఖపడనిచోటు
సాంఘికాచార పంచాస్యగర్జనమున
బెదరక జ్ఞానంబు పెరుగుచోటు

జాతివైషమ్య రాక్షస పదాహతిఁజేసి
కందకకళలు వెంపొందుచోటు
పరిపాలక క్రూరతగ కరాసికి లొంగి
పోక స్వేచ్ఛాలక్ష్మి పొదలుచోటు

అనదబిడ్డలుజూడ నెయ్యంపుసుతుల
ముద్దులాడని గుణనిధుల్ బుట్టుచోటు
చెప్పఁగదవమ్మ చూచివచ్చితివె నీవు
నిశ్చయంబుగ వాసముండెదను నేను. ౧౧౦

పయిపైనవ్వులు పల్కరింపులు మృషాబాంధముల్ సూపి యా
పయిశత్రుత్వము సేయు నాగరకతా భ్రష్టస్వభావాధముల్
సయితానుల్ చరియింపనట్టి ధర గోష్పాదంబు గన్పట్టినన్
దయతో నాకెఱిగింపుమమ్మ యచటన్ న్నాయిల్లు గట్టించెదన్

కళలందాచెడు చుప్పనాతితనమింకం దేశమందున్నచో
కలదే ముక్తి, ప్రపంచసభ్యతకు మార్గంబుంచునే జాతికిన్
తలయుం తోకయులేని తొంబది సమాధానంబులం జెప్పి పే
దలవంచించు కళానిహంతలె యనర్గంబీ శుభక్షోణికిన్.

అసుశక్తిం బనిసేయుచున్ మసలు దేహాపూర్వయంత్రంబులో
బిసలెన్నోకల వే నెఱుంగనివి నా విజ్ఞాన భాండారపుం
బసలెల్లం బనిసేయ విందలిమరల్ పాడైనచో, యెవ్వడీ
బిసగాడెందుల కీ రహస్యములకున్ బీగంబు బంధించెనో.

అచ్చెరువున్ ఘటింపగల యంత్రములం గనుగొన్న జ్ఞానులుం
జచ్చిరి చావుపుట్టువుల జాడ లెఱుంగ కెటింగి దేవతల్
జచ్చిరి మృత్యువుం గెలుచు శక్తు లొసంగని చుప్పనాతి వే
ల్పెచ్చట డాగినాఁ డతని కెందుల కీ తెరచాటు మోసముల్

మును మేనూడ్చిన వారియెమ్ములెరువై భూదేవి పండించి నిం
చిన నానా ఫలవృక్షరాజముల కిచ్చెన్ దివ్య మాధుర్యమున్
తను రక్తంబును మేఘమై కురిసి యానందంబు గల్పించు చ
చ్చున దేదీ? ప్రతిజీవియుం దిరిగి వచ్చుం భిన్న రూపంబులన్.

మరణితులైన వారి తనుమాంసము కొన్నియుగాలు భూమిలో
మురిగి రసాయనప్లుతుల పూర్ణ పరీక్షల నిగ్గు దేలి యా
ఖరుకు, శిశూత్కరాదులకు గాయముగా విలసిల్లకున్న నీ
సురుచిర దివ్యకాంతులు నిసుంగులు మేన రహింప నేటికిన్.

గబ్బిలము

ఆజన్మంబు తపంబునం బెరిగి దేవావాస వాస్తవ్యవై
పూజాపద్ధతులెల్ల నేర్చితివి, నీ ముత్తాతలుం దాతలున్
జేజేమ్మల్ కులసంఘ బాహ్యులయి కష్టింగుందుచో దేవతల్
రాజీపెట్టిరె? పేదవారి మొర కర్ణక్లేశ మెవ్వారికిన్.

మాతృభాషల కర్హ మర్యాద లొనరించు
సర్వకళాశాల సాగుచోటు
ప్రజలనాహరించు బహుమత దేవతా
ద్వైనందినగ్లాని లేనిచోటు
నవనీతనిభమైన కవుల కమ్మని వాక్కు-
వెలుపులే కావిర్భవించుచోటు
సంతానమునకు వైషమ్యంబు నేర్పని
తల్లిదండ్రులు విరాజిల్లుచోటు

విసపునవ్వులలాహిరీ వేసగాండ్ర
పాదచిహ్నాల మరక లేర్పడనిచోటు
తోడునీడయు లేనట్టి దుర్బలులకు
గబ్బిలపుచాన వాసయోగ్యంబుగాదె? ౧౧౮

జాతీయపౌరుషజ్వాలన మాబాల్యంబు
సవరించు కావ్యరాజములు లేక
విక్రమక్రమశిక్ష వెన్నతో[illegible]డు జిజా
సతివంటి మాతృదేవతలు లేక
ఒకజుట్టు నొకబొట్టు నొకకట్టుబడి నేర్పి
పాలింపజాలు దేవతలు లేక
కులమెల్ల చెదరి తెంపులు తెంపులగుచుండ
వారించి కాపాడు ప్రభువు లేక

బుద్బుదంబులకెనయైన మూడునాళ్ళ
పదవులకు ప్రతిష్ఠలకునై ప్రాకులాడి
నరులనమ్మించుకొన లేక నమ్మ లేక
చిదికియున్నవి మాజాతిజీవితములు. ౧౧౯

ఆసల్ చెప్పెదు రిప్పుడుం గురులు ముం దాకాశసింహాసనా
ధ్యాసీనత్వము సంఘటించునిది సత్యంబంచు భూపింతు రీ
బీసీనాటి పురాణగాథలు రుషావేషంబు తగ్గించి నా
దాసత్వంబు స్వీకరించెదు పరంధామంబు నాకేటికిన్. ౧౨౦

పుట్టుకపూర్వమే తలను జంపినజాతి మతప్రచండ సం
ఘట్టన జేసినా సహజకౌశలముల్ నశియించిపోయె నీ
కట్టినకట్లు విప్పునధికారము లేని గురుండెవండొ యీ
యుట్టికినెక్కలేని నను నూచెడ నంటవిముంతడోలికన్ ౧౨౧

నను సృష్టించినవాడె నా వెనుకజన్మంబెత్తు నే నోరెఱుం
గని నన్నీ పదివేలరూపములతో కంగారుగానించునే
కనకంపుంగుడి గోపురాగ్రములు నాకాంక్షించునే? నాసికల్
గొనునే! యిట్టివిమోసగాండ్రయిన భక్తుల్ పన్ను సన్నాగముల్.

అనినమాటను మార్చుకొనలేని శాస్త్రముల్
స్వాభిమానము దక్క పలుకగలవె?
కులముంచుకొని నన్ను గొలుచుకొండెడు వేల్పు
కడగి నా కన్నీరు గడుపగలడె?
మానవదాస్యంబు మరగినలోకంబు
నెనరూని నా చెల్మి నెఱపగలదె?
అస్వాభావికథావ్యాసంగ హతమైన
పృథివి సత్యంబు నూహింపగలదె?

యుడుకురక్తమెన్నడో చచ్చుబడిపోయి
చేతులెత్తిమ్రొక్కు స్త్రీయజాతి
కఱకు వీరసూక్తు లరిగించుకొని లేచి
యెదుటనిలిచి పగర నదమగలదె ? ౧౨౩

ధర్మసంస్థాపనార్థంబు ధరణిమీద
నవతరించెదనని నబ్జభవునితండ్రి
మునుపు జన్మించి నెత్తి కెత్తినది లేదు
నేడుజన్మింపకున్న మున్గినది లేదు. ౧౨౪

కనుపడలేదు దైవతముగాని పదార్థము భారతంబునన్
గనుపడలేదు సత్కులముకన్న మహాకళ భారతంబునన్
కనుపడలేదు వర్ణమునకన్న పిశాచము భారతంబునన్
గనుపడలేదు పంచమునికన్నను నీచపుజంతు వేదియున్. ౧౨౫

హక్కుల్ దొంగలు దోచుకొన్నను మనుష్యత్వంబు జంతుత్వమై
చిక్కుల్ బెట్టెడు కాలమందును క్షమాసిద్ధాంతముల్ నేర్వనా
పక్కా పౌరుష వహ్నినార్పుమత రూపక్రూర సింహంబు నా
ప్రక్కంబండులు నూరుచున్నదితలంపన్ శల్యసారథ్యమై. ౧౨౬

జగముల్ మెచ్చు బియే ఎమేలు బిరుదుల్ సాధించినామంచు నీ
లుగు మా మాలలు మాదిగల్ గులమహాక్షోభంబు రెట్టింపగన్
తెగలంగట్టి తగాదలెంచెదరు గానీ సంధి గావింపరో
ఖగభామా! మతబోధ లేల కుల కష్ట్యభ్రష్టదుర్జాతికిన్. ౧౨౮

అసలే ముక్కిడి దానిమీద పడిసెంబన్నట్లు మాజాతి బా
నిస లారా! కలహించుచుందు రుభయుల్ నీచోచ్చతానిర్ణయ
వ్యసనవ్యగ్రత సిగ్గుచేటగునయో! యస్పృశ్యతాత్రాసమం
త్రసమేతుండగు గాంధినేర డివి యంతర్నాటకారాటముల్.

భీతింగొల్పెడు నస్వాభావిక కథావేదాంత శాస్త్రాలికిం
జేతుల్ మోడ్చు నమాయకప్రజలు సంసేవింప భోగాబ్ధిలో
నీతల్ గొట్టు కవిప్రకాండముల సాహిత్యప్రపంచంబులో
ప్రాతఃకాంతులు జిమ్మునట్టి కవితాభానుండు జన్మించునే. ౧౨౯

నటకుని వోలి కాలపరిణామవిధేయములై రహించు ను
త్కటమత ధర్మశాసననికాయము తీరుపుచేసి సంఘ సం
కటముల పాలొనర్చి యధికారము సేయు దరిద్రజాతిపై
కటకటనల్వురాడు నెడ కల్లయథార్థము గాకపోవునే. ౧౩౦

రచ్చలకెక్కనీక సమరంబున బూడ్చిన కర్ణశక్తి నే
డెచ్చటజూచినం బ్రథవహించి సముజ్జ్వలమై వెలుంగదే
కచ్చ లసూయలుం గళ నొకానొక కాలము డాచియుంచినన్
హెచ్చితురంగలించి ధ్వజ మెత్తకపోదు యుగాంతరంబునన్.

కవ్వడి పరువున్నిల్పగ
నవ్వసు దేవాత్మజాతు డట్లనెగా నీ
కవ్వడి కర్ణునిగెల్చుట
నవ్వులపా టనెడుమాట నల్వురెఱుఁగరే. ౧౩౨

పలదన్నఁ వెనువెంటనంటి నను నిర్బంధించి వేధించు వే
ల్పులా సిద్ధాంతములెల్ల నా సహజసంపూర్ణ ప్రతాపంబు లో.
జిలికెం జిక్కని చచ్చుమందు మునిపక్షీ! యింక నీవంటి గ
బ్బిలముల్ సేయు హితోప దేశములు వేవే ల్గాలికాహారముల్.

అగుపించెనే యసూయాదుర్గుణజ్వాల
సంహారించెడు శాస్త్రసముదయంబు
పరికించివచ్చితే పరమతసహనంబు
భాషించు వేదాంతపాఠశాల

వీక్షించితే వర్ణభేదాల వ్యాధిచే
శాంతిగా రాజ్యంబు సలుపునెలవు
కనఁగొంటివే మనుష్యునిఁజూచి మనుజుండు
మిట్టిమీనై దాటునట్టిసీమ

నేను చిందులాడి నేను డప్పులుగొట్టి
యలసి సొలసి సత్తికొలువు గొలువ
ఫలితమెల్ల నొరులు భాగించుకొనిపోవు
నీచమైనభూమి జూచినావె ? ౧౩౪

క్రూరుల్ కుత్సితు లస్మదీయములు హస్తాల్ దోచుకొన్నారు న
మ్నారింబైటకు నెట్టినా రిపుడు నన్నోహిదార్చుచున్నారు గాం
ధారేయుల్ నైలకొల్పినారు బహుసంస్థల్ లక్క-యిండ్లక్కటా
మూరుందమ్ములు సమ్మజాలని విశ్వాత్మశ్రీసమారంభముల్.

తనరక్తంబు వ్యయించి సత్కవికళాద్రవ్యంబు వెచ్చించి మ
ల్చినశిల్పాలువిమర్శకబ్రువుల కత్తిన్వ్రాతలం ఖ్యాతికె
క్కని వైపోయె సహాయచేబలుకునాల్కల్ సత్యమున్ జాటునే
అనుమానింతురు కొందరీశ్వరుని ధర్మాధర్మనిర్ణేతృతన్.

జనులం బిలిచి పిప్పిజేసెడు దురాచారంబులన్ గాలమ
ట్టని విద్యాబలమేల ? విద్యయన మాధ్యవ్యాఘ్రికింపైన భో
జనమా ? మోసపు వ్రాతకోతలకు రక్షాబంధమా యెందుకీ
మనుజత్వంబు కొసంగలేని చదువుల్ మైరేయపుం మైకముల్.

చిరకాలంబును భిన్నజాతి మతముల్ జీవించు రాజ్యాన సు
స్థిరమై శాంతి రహించునన్ననుడి సందేహించెదం బక్షిణీ
తురకల్ హైందవులీ స్వరాజ్యరథమున్ దొర్లింతురే? దక్షిణో
త్తర దిగ్దంతులు రెండునుం గలసి మేతల్ మేయు తావున్నదే.

వీర వసంతరాయఁడను వేల్పొక మద్భవమంది దుష్ట సం
హార మొనర్చు ధర్మము సహస్రముఖంబులు నాటునంచు నా
జారిన గుండెలో వెలఁపుసల్లుదు రీ యనృత ప్రచారకుల్
కారణమ్మ పిచ్చితలకాయలకున్ వెఱ నమ్మకాలకున్. ౧౩౯

పుట్టించెం దయలేని లోకమున నే పుణ్యాత్ముడో కుక్షిలో
ముట్టించెం బాగలేని యాకటిసొదన్ మూపూటలీచిక్కులో
నట్టిట్టై తపియించు నాకొదవు నాహారంబు భక్షింపగా
పుట్టంజొచ్చిరి దేవతల్ బహుళరూపుల్ బుట్టలైచెట్లులై. ౧౪౦

గబ్బిలము

అట్టు లెడందనేర్చెడు మహావ్యథనాతడు వెళ్ళగ్రక్కె—నా
బిట్టు! కదుష్ణబాష్పములు నిండిన కన్నుల సానుభూతి చూ
పెట్టి ప్రదక్షిణించి సురభిక్షుక నింటికి లేచిపోయె గ
వ్వట్టె స్వతంత్రభారత విభాకరబాలుడుతూర్పుడోలికన్. ౧౪౧

మునిపక్షి రాకపోకల
ఘనసందేశముల కతన ఖర్చయి పోయెన్
దనురక్త మా కరిద్రుండు
చనిపోవునో! తత్ఫలంబు జవిజూచెనో! ౧౪౨

Printed by Vemkatram Power Press, Ellore.
P. I. C. No. W. G. 1. Dec. 1946/1000 Copies.